

2016

Zelfs een mens kan dit niet geven.

Dierenhulpverlening bij mensen met autisme.

Naam student: Mandy van de Laar

Student nummer: 2210461

Klas: 4V03J

Datum: 01-06-2016

Profiel: Jeugdzorgwerker

Docenten: Marieke van der Steeg & Thea van der Steeg.
Opleiding: Fontys Hogeschool Eindhoven, Sociale Studies

Samenvatting.

Het doel van dit onderzoek is om te onderzoeken wat de begeleiders van instelling X nodig hebben om op een effectieve manier dierhulpverlening in te zetten bij mensen met autisme die wonen bij instelling X. In de probleem analyse komt naar voren dat dierhulpverlening veel kan betekenen voor mensen met een beperking. Dit onderzoek heeft zich specifiek gericht op instelling X, om te onderzoeken wat daar de beste mogelijkheden zijn omtrent dierhulpverlening. In het theoretisch kader staan verschillende theorieën beschreven. Dit zijn: autisme, geef me de vijf, verschillende manieren van dierhulpverlening, positieve en negatieve effecten van dierhulpverlening, de beste manier om een nieuwe methode of hulpmiddel in te zetten bij mensen met autisme en de visie van instelling X. Deze theorieën zorgen voor de theoretische onderbouwing van dit onderzoek. Dit onderzoek is een kwalitatief onderzoek. De resultaten zijn ontstaan door het houden van tien interviews met de begeleiding van instelling X. Er is onderzocht wat de begeleiding het beste vindt passen. Hieruit is gebleken dat Animal Assisted Activities met behulp van bezoekteams. Hiervoor is gekozen omdat de begeleiding denkt dat de meeste cliënten niet in staat zijn om voor een dier te zorgen. Op deze manier kunnen ze wel de positieve effecten van de dieren ondervinden, maar hoeven ze er niet voor te zorgen. Veel genoemde effecten zijn: ontspanning, invulling en het verbeteren van de levenskwaliteit.

Voorwoord.

Dit onderzoek is een afstudeeropdracht vanuit de opleiding Sociale Studies aan Fontys Hogeschool te Eindhoven. Het onderzoek heeft plaats gevonden bij instelling X in de regio Geldrop. Bij deze instelling heb ik een jaar stage mogen lopen met heel veel plezier. De aanleiding van het onderwerp dierenhulpverlening is ontstaan door eigen ervaringen op stage. Ik zag dat cliënten profijt hadden van het omgaan met dieren, maar van de andere kant zag ik ook dat sommige dieren niet de juiste verzorging en aandacht kregen. Dit is voor mij een aanleiding geweest om dit onderwerp weer bespreekbaar te maken en te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor de doelgroep mensen met autisme volgens de begeleiding.

Ik wil graag mijn onderzoeksbegeleiders Thea van der steeg, Marieke van der Steeg, mijn contactpersoon Bert Spooren en al de begeleiders die mee gewerkt hebben aan de interviews bedanken voor al de tijd en moeite die ze genomen hebben om dit onderzoek mogelijk te maken. Ik kon jullie ten alle tijden om hulp en advies vragen, dat waardeer ik enorm.

Mandy van de Laar

Eindhoven, Juni 2016

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	1
Voorwoord.	2
Inleiding.	4
Hoofdstuk 1: Context en probleemschets.....	5
1.1 Probleemanalyse.....	5
1.2 Probleemstelling (+ verificatie)	10
1.3 Onderzoeksdoelstelling	10
1.4 Hoofdvraag en deelvragen	10
1.5 Begripsafbakening.....	11
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	11
Autisme.....	11
Geef me de vijf.	12
Goede hulpmiddelen en of methodes voor mensen met autisme moeten voldoen aan.	13
Visie en missie instelling X.	18
Hoofdstuk 3: Methodologie.....	18
3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef.....	18
3.2 Dataverzameling.....	19
3.3 Meetinstrument.....	21
3.4 Data-analyse.	21
Hoofdstuk 4: Resultaten	24
Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen	33
Hoofdstuk 6: Discussie	37
Litratuurlijst.....	39
Bijlagen.....	42
Mail naar respondenten.....	42
Topic lijst.....	43
Codeboom	46

Inleiding.

Het onderzoeksthema is ontstaan tijdens de jaarstage van de onderzoeker. De onderzoeker zag dat verschillende cliënten huisdieren in hun bezit hadden. Hierdoor ontstonden positieve effecten op die cliënten zoals: vriendschap, invulling en ontspanning. Van de andere kant zag de onderzoeker dat sommige cliënten niet de juiste verzorging en aandacht aan het huisdier gaven. Om dit onderwerp bespreekbaar te maken bij instelling X, is er gekozen om dit als onderzoeksthema te nemen. Op deze manier kan er onderzocht worden op welke manier de dieren het beste ingezet kunnen worden bij deze doelgroep. Zodat de cliënten de positieve effecten van dieren kunnen ervaren maar dat er ook gekeken wordt of het voor het dier veilig en prettig is. Dat dierenhulpverlening een meerwaarde kan hebben is door verschillende onderzoeken bewezen (Beerda & et al, 2014). De effecten die kunnen ontstaan zijn: ontspanning, levenskwaliteit verhogen en zelfstandigheid vergroten.

Dierenhulpverlening is een nieuwe manier van werken die de laatste jaren steeds meer ingezet wordt. Dit past ook goed bij de veranderingen van de nieuwe regelgeving, zoals de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Daar willen ze de cliënten zo zelfstandig mogelijk laten zijn door middel van mantelzorgers. Dit kan problemen opleveren, omdat sommige cliënten geen of weinig sociale contacten hebben of moeite hebben met het accepteren van hulp van mensen uit de omgeving (Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds, z.j.). Uit onderzoek is gebleken dat met behulp van dieren professionele en mantelzorg minder ingezet hoeft te worden. Aan de hand van dit onderzoek worden er kennis en inzichten verworven in de wijze waarop de begeleiding van instelling X optimaal hulpverlening met dieren in kan zetten bij de bewoners van instelling X. Op die manier kunnen de bewoners zichzelf optimaal ontwikkelen en zelfstandiger worden. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan naar instelling X om dierenhulpverlening wel of niet in zetten en op welke manier dit vorm gegeven kan worden. Het onderzoeksverslag is op gebouwd in zes hoofdstukken. In het eerste hoofdstuk staat de probleemanalyse beschreven op macro, meso en micro niveau. Na de analyse volgt de probleemstelling, die geverifieerd wordt vanuit de praktijk. Daarna volgt de doelstelling van het onderzoek en worden de hoofd- en deelvragen vermeld. Daarna volgt een afbakening van de belangrijkste begrippen uit de vragen. Hoofdstuk twee omvat het theoretisch kader. In dit kader worden theorieën en onderzoeken besproken die van belang zijn voor het onderzoek, zoals dierenhulpverlening bij mensen met autisme. In hoofdstuk drie staat beschreven op welke manier het onderzoek gedaan is, de methodologie van het onderzoek. In hoofdstuk vier worden de resultaten per deelvraag weergegeven waaruit de conclusies op de vraagstelling volgen in hoofdstuk vijf. In dit hoofdstuk worden ook aanbevelingen gegeven, die voortvloeien uit de resultaten. In hoofdstuk zes volgt de discussie. In de discussie worden de conclusies verbonden aan de probleemstelling. Ook wordt er een kritische analyse gegeven van sterke en zwakke punten van het onderzoek.

Hoofdstuk 1: Context en probleemschets

1.1 Probleemanalyse

Hieronder wordt besproken wat de aanleiding van het onderzoek is. Op verschillende niveaus wordt aangehaald wat er bekend is over het onderwerp en wat nog niet bekend is. Allereerst wordt er gekeken vanuit de overheid (Macro-niveau). Aan de hand van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning wordt er bekeken hoe de overheid werkt aan de participatie, en hoe dat volgens de overheid eruit moet zien. Als tweede wordt er in gegaan op de verschillende organisaties die werken met dierenhulpverlening en wordt er gekeken wat instelling X aan dierenhulpverlening doet (Meso-niveau). Als laatste worden de effecten van dierenhulpverlening besproken en wordt er een koppeling gemaakt naar dierenhulpverlening bij mensen met autisme (micro-niveau).

De overheid

De overheid wil mensen met en zonder beperking zoveel mogelijk mee laten doen in de samenleving (Nationaal Kompas Volksgezondheid, 2011). Er wordt veel ingezet op preventie, zodat iedereen mee kan participeren in de samenleving. De Wet gezondheid en de Wet op het bevolkingsonderzoek zijn de twee belangrijkste wetten, die er voor zorgen dat de gezondheid van de mensen beschermd en bevorderd wordt. De maatschappij heeft een andere visie gekregen op de gezondheid van de mens. Er is een verandering gekomen van verzorgingsstaat naar participatiestaat. Het is de bedoeling dat mensen de eigen regie over hun leven in handen gaan nemen. De gezondheid is geen doel, maar een middel om mensen mee te laten doen in de samenleving. Iedereen moet mee kunnen doen op zijn eigen niveau. De nadruk ligt op zelfredzaamheid en samenredzaamheid. Het is de bedoeling dat mensen elkaar meer gaan helpen, zodat dure professionele zorg minder ingezet hoeft te worden. Mocht het nodig zijn, wordt dit wel gedaan. Het liefst moet de ondersteuning die een cliënt nodig heeft opgevangen worden in de sociale omgeving van de cliënt (Zijden, 2015). Hiermee hoopt de overheid dat mensen optimaal kunnen leven en een zinvol leven kunnen leiden. Het idee is dat ook mensen met een beperking meer mee gaan doen in de samenleving, dus meer dingen gaan doen die mensen zonder beperking ook doen. Mensen in de omgeving van mensen met een beperking, zoals familie, vrienden maar ook buurtgenoten, moeten deze mensen ondersteunen, zodat ze tot meer kunnen komen. Op deze manier hoopt de overheid dat deze doelgroep meer zelfvertrouwen en meer levensgeluk zal ervaren. En dat ze steeds meer activiteiten ondernemen met ondersteuning van de omgeving.

Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO).

In de WMO staan drie doelen beschreven. Een doel is gericht op mensen met een beperking. Dit doel luidt als volgt: *'het ondersteunen van de zelfredzaamheid en de participatie van personen met een beperking of met chronische, psychische of psychosociale problemen, zo veel mogelijk in eigen omgeving'* (Bekker & Witte, 2014 p.88). De WMO wordt nu geregeld vanuit de gemeente en kan dus per gemeente verschillen (Vreugdenhil, 2012). Deze wet is ontstaan omdat de overheid wil blijven zorgen voor mensen met een beperking, maar de zorg moet wel betaalbaar blijven. De overheid wil dat mensen niet achterover gaan leunen, maar dat ze zelf initiatief gaan nemen. Deze wet moet er dus

voor gaan zorgen dat de grote uitgave van De Wet langdurige zorg (WLZ) verminderd wordt. De WLZ is nu uitsluitend bestemd voor mensen met zware chronische en continue zorg. De overige zaken omtrent zorg worden opgevangen in de WMO. Zoals al naar voren is gekomen is het de bedoeling dat mensen elkaar gaan ondersteunen (Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds, z.j.). In de praktijk is dit soms best lastig. De hulpvrager vindt het echter moeilijk om hulp te vragen of te accepteren van mensen uit de omgeving. Het kan ook zijn dat de hulpvrager weinig sociale contacten in zijn omgeving heeft. Daarom worden er steeds meer dieren ingezet in de hulpverlening, dit is een groeiende ontwikkeling. De dieren kunnen ingezet worden om mensen met een beperking te ondersteunen. Dieren kunnen veel taken overnemen of hierbij ondersteuning bieden. Zo heeft iemand een vast 'maatje' in huis die de zelfstandigheid vergroot. Een voorbeeld daarvan is de geleidehond. De honden krijgen een goede training en kunnen daardoor heel veel betekenen voor mensen met een beperking. Ze geven liefde, warmte, trouw, vriendschap en verhelpen eenzaamheid. Daarnaast vervult de hond ook praktische zaken zoals mobiliteit, sociale en arbeidsintegratie en een aantoonbare afname van de behoefte aan professionele of mantelzorg. Waar er problemen ontstaan in de WMO gaat dit een stapje verder en biedt mogelijke oplossingen aan. De missie van het Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds (KNGF) is het verbeteren van de kwaliteit van leven van mensen met een beperking en de mogelijkheid om te participeren in de samenleving te vergroten. Dat alles doormiddel van een goed opgeleide hond.

De overheid wil mensen met een beperking zo zelfstandig mogelijk maken, zodat deze mensen hun levenskwaliteit kunnen verhogen. Vanuit de WMO wordt er gevraagd om de zorg zoveel mogelijk te regelen vanuit de omgeving. In de praktijk levert dit problemen op, omdat de hulpvragers het moeilijk vinden om mensen uit de omgeving om hulp te vragen of de hulpvrager heeft weinig sociale contacten. Om dit probleem op te lossen kunnen dieren ingezet worden om deze taken te volbrengen. Op deze manier kan iemand met een beperking toch participeren in de samenleving. Er zijn al verschillende instellingen die werken met dierenhulpverlening bij verschillende doelgroepen. Hieronder zijn er verschillende werkwijze en organisaties beschreven.

De instelling

Er zijn verschillende organisaties die met dieren werken, zoals een zorgboerderij (Stichting zorgdier, 2016). Het therapeutisch inzetten van dieren is nog niet zo populair en er wordt soms zelfs wat lacherig over gedaan. Een organisatie die zich wel inzet voor dieren is Stichting Zorgdier. Stichting Zorgdier is een organisatie die in hun slogan al vermelden dat zorg niet zonder dieren kan. Deze organisatie zet zich in om activiteiten te organiseren met als hulpmiddel een dier. Hun missie is om mensen met een beperking, die niet meer instaat zijn om voor een dier te zorgen, de meerwaarde van een dier te laten ervaren. Deze organisatie geeft trainingen aan vrijwilligers en professionals om activiteiten en therapie in te zetten met behulp van dieren. Uit verschillende wetenschappelijke onderzoeken is gebleken dat er vele positieve effecten behaald worden door het inzetten van dieren op deze manier (Stichting zorgdier, 2016). De organisatie heeft onderzoek laten doen door Vakgroep Klinische en Gezondheidspsychologie, Universiteit Utrecht. Het onderzoek is gestart in 2005 en geëindigd in 2013. De doelgroepen zijn apart van elkaar onderzocht en verschillen daarom van jaartal.

Deze onderzoekers hebben onderzoek gedaan naar de effecten van een bezoek van een huisdier en het welbevinden van de cliënten in verschillende doelgroepen. De doelgroepen die ze onderzocht hebben waren: verstandelijk beperkte ouderen, dementerende ouderen, kinderen met psychiatrische problematiek, ernstig meervoudig gehandicapte kinderen en psychiatrische cliënten. Bij alle doelgroepen werden er positieve effecten gevonden zoals ontspanning, plezier en gemakkelijker contact maken.

Er zijn drie verschillende interventies die ingezet kunnen worden in de dierenhulpverlening (Beerda & et al, 2014). De verschillende vormen worden kort benoemd en verder uitgewerkt in het theoretisch kader. De eerste interventie is Animal Assisted Therapy (AAT). Dit is een vorm van hulpverlening met dieren. Dit wordt gedaan bij behandelcentra en bij paardentherapie. Het Engelstalig artikel van Margaret M. Bass, Catherine A. Duchowny en Maria M. Llabre (2009) laat ook de positieve effecten van het therapeutisch paardrijden zien bij mensen met autisme. De effecten die zij benoemen zijn: sociale motivatie, zintuigen worden geprikkeld, oplettendheid vergroot, minder verstrooid en meer erop uit durven te gaan. Een andere vorm van dierenhulpverlening is Animal Assisted Activities (AAA). Dit is een lossere manier van hulp bieden. Er hoeven geen doelen opgesteld te worden en het hoeft ook niet onderbouwd of geëvalueerd te worden. De activiteiten met dieren worden niet zomaar gedaan. Het is bedoeld om de kwaliteit van het leven te verbeteren. In het onderwijs is er ook een vorm van dierenhulpverlening, Animal Assisted Education (AAE). De doelen die behaald moeten worden gericht op educatie. Een andere vorm van dierenhulpverlening is Animal Support. Hierin staat de hond centraal. Dit zijn alle vormen die gegeven worden door middel van een hond. De hond ondersteunt degene met een beperking in de dagelijkse activiteiten. Hier zit een overlapping in met AAL.

De instelling waar binnen het onderzoek gedaan gaat worden is instelling X, hier wonen mensen die als hoofdindicatie autisme hebben (Meriadoc, 2016). Naast autisme is er vaak ook nog sprake van andere beperkingen, zoals een verstandelijke beperking en/of psychische problemen. Er wonen achttien mensen in deze instelling. Deze mensen hebben allemaal een eigen appartement, voorzien van een slaapkamer, woonkamer en badkamer. De bewoners hebben de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten in de gezamenlijke ruimtes, waar regelmatig activiteiten georganiseerd worden. De leeftijd van de bewoners is achttien jaar en ouder. Er wonen zowel mannen als vrouwen. De bewoners krijgen hulp waar ze dit nodig hebben, maar het doel is om ze zoveel mogelijk zelf te laten doen. Waar ze ondersteuning bij nodig hebben, kunnen ze dit krijgen. Hierbij valt te denken aan: verzorging, boodschappen, huishoudelijke taken maar ook ondersteuning op sociaal vlak. Ze wonen bij instelling X, vanuit daar doen ze hun dagelijkse activiteiten. De meeste bewoners gaan werken of hebben een dagbesteding. Ze zijn vrij om te doen wat ze willen. De bewoners kunnen zelf invulling geven aan hun dag structuur. Binnen deze instelling worden geen dieren ingezet binnen de hulpverlening en/of therapie voor de bewoners. Een aantal bewoners heeft wel huisdieren, maar dit is op basis van eigen verantwoordelijkheid. Er wordt nu per bewoner gekeken of een huisdier gehouden mag worden. Er zijn een aantal regels rondom het houden van huisdieren. Een van deze regels is: geen grote huisdieren(honden en katten) mits er aangetoond is dat een bewoner hier goed voor kan zorgen. Deze kunnen in principe niet aangeschaft worden als bewoners al wonen op instelling X. Kleine

huisdieren zijn toegestaan mits bewoners hier goed voor kunnen zorgen. Er zijn wel een aantal dingen geprobeerd binnen instelling X rondom het inzetten van dieren. Dit is minimaal en sommige pogingen hebben negatieve effecten opgeleverd, waardoor instelling X minder enthousiast is geworden om dieren in te zetten. Bij een aantal bewoners is er duidelijk te zien dat ze baat bij de dieren hebben. Instelling X zou graag willen weten of begeleiders interesse hebben in dierenhulpverlening en op welke manier deze manier van hulpverlening het beste vorm gegeven kan worden. Instelling X wil dit laten onderzoeken, omdat het volgens onderzoek en eigen ervaringen positieve effecten op kan leveren. De belemmeringen moeten onderzocht worden, om te kijken of het haalbaar is. En er moet gekeken worden op welke manier dierenhulpverlening het beste in gezet kan worden. Er zijn bewoners op instelling X die vast lopen in hun dagelijks leven. Voor deze groep wordt gezocht naar een passende methodiek om deze bewoners op een zo zelfstandig mogelijke manier te ondersteunen. Mogelijk kan dierenhulpverlening hier een bijdrage aanleveren, zodat de levenskwaliteit van deze bewoner(s) verhoogd kunnen worden.

Er zijn verschillende organisaties en soorten interventies die ingezet kunnen worden in de hulpverlening met dieren, zoals hierboven beschreven. Er zijn vele onderzoeken gedaan naar de effecten van deze manier van hulpverlening. De resultaten zijn positief en gelden voor verschillende doelgroepen. Instelling X is op zoek naar passende hulp voor bewoners die vast gelopen zijn in hun dagelijkse bezigheden, mogelijk biedt dit onderzoek nieuwe inzichten om deze bewoners zelfstandiger en actiever te maken. Er zijn al een aantal dingen geprobeerd rondom dierenhulpverlening, maar dit heeft nog niet het gewenste effect opgeleverd. Er zijn binnen instelling X mensen die vastlopen. Daarvoor worden passende methodieken gezocht. Dieren kunnen mensen met een beperking helpen in de dagelijkse activiteiten en veel betekenen voor mensen met autisme, hieronder wordt dit uitgebreid besproken.

Client en dier

Uit onderzoek blijkt dat mens en dier al eeuwen lang een band met elkaar hebben. Enders-Slegers (2000) beschrijft dat de westerse samenleving een lange historie kent met mens en dier. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat mensen al een lange tijd het dier een speciale rol geven in hun leven. Dat is bekend door bijvoorbeeld opgravingen, schilderijen en geschriften. De dieren werden gebruikt voor verschillende doeleinden, zoals bij de jacht, bewaking of als gezelschapsdier. Bij de oude Grieken en Romeinen werden dieren begraven als dank en liefde voor het dier (Kovacs & Umbgrove, 2014). In deze tijd zijn er ook nog steeds verschillende manieren van hoe mensen om gaan met dieren. In de westerse wereld worden dieren vaak gebruikt als gezelschapsdier of worden ze ingezet om taken te volbrengen zoals het begeleiden van gehandicapte mensen, politie honden en bij het bewaken van een kudde. In niet-westerse culturen komt het ook voor dat mensen dieren zoals honden en katten gebruiken als maaltijd. Mensen en dieren hebben beiden behoefte aan hechting. Dit is aangeboren en dit is een primaire behoefte. Ze hebben liefde, aandacht en het samen zijn nodig, om zich gelukkig te voelen. Als op deze gebieden iets mist kan hier een stemmingsstoornis ontstaan, volgens het onderzoek van Getskens (2003), Fonagt (2001) en Wallin (2007) beschreven in het boek psychotherapie in beweging van Kovacs en Umbgrove (2014). Ook het onderzoek van (Panksepp,

2011 zoals beschreven in Kovacs & Umbgrove, 2012) toont aan dat zoogdieren wezens zijn met gevoel. De affecten die de zoogdieren voelen zijn: woede, angst, lust, zorgen, paniek, verdriet en spel. Deze ontwikkeling is te vergelijken met het proces wat een mens voert. Er zijn veel onderzoeken gedaan naar mens en dier, maar een eenduidige verklaring is er niet van ontstaan. De eerste die onderzoek gedaan hebben naar de heilzame werking van dieren zijn Kidd A. en Kidd R. (1987) zoals beschreven in Kovacs & Umbgrove, 2014). Deze twee hebben de werking vanuit een ethologische, leertheoretische, psychologische, sociaalpsychologisch en object-relatieve perspectief onderzocht. Deze onderzoekers beschrijven mens en dier vanuit drie modellen: Dier-dier, mens-mens en mens-object.

Dieren worden ingezet om mensen te helpen met hun beperkingen (Hassink, 2009). Hiervoor zijn verschillende therapieën opgezet, waardoor iemand met een beperking beter kan functioneren in het dagelijks leven. Door het zorgen voor een dier ontstaat er bij de mens een verantwoordelijkheidsgevoel en het gevoel van aan willen raken van het dier door middel van aaien, strelen en borstelen. Een relatie met een dier aan gaan kan een veiliger gevoel geven als vergelijkbaar met het aangaan van een vertrouwensband met een mens. Dit komt doordat het dier onvoorwaardelijke liefde en acceptatie heeft voor zijn verzorger(s). Van dieren gaat een troostende werking uit, vooral bij honden is dit het geval. Het dier kan mensen aanvoelen en voelt aan in wat voor een soort emotie iemand zit. Het opbouwen van een band met een dier is anders en voor sommige mensen gemakkelijker dan met een mens. De relatie van mens en hond is te vergelijken met de ouder-kindrelatie. Het kind/dier is helemaal afhankelijk van de ouder/mens, het is asymmetrisch. Als honden thuis achter gelaten worden, kijken ze er naar uit als de verzorger weer thuis komt, de hond is dan enthousiast. De hond hecht zich aan zijn baasje en andersom. Doordat de hond erg aanhankelijk is, ontstaat er een verantwoordelijkheidsgevoel en een gevoel dat je geaccepteerd wordt door iemand, in dit geval dus door de hond. Dieren worden steeds vaker ingezet als onderdeel of aanvulling in een therapie. Mensen met autisme kunnen door een behandeling met een dier nieuwe vaardigheden aanleren die ze kunnen gebruiken in contact met andere mensen. Dieren kunnen zorgen voor affectie, veiligheid, warmte en troost, verantwoordelijkheidsgevoel en ontspanning. De zintuigen worden geprikkeld door dieren en laat de mens in actie komen.

Uit een onderzoek naar de empowerment van kinderen met autisme op een zorgboerderij komen positieve resultaten (Leemreis & Nijk, 2012). De vragenlijsten zijn afgenomen op zestien zorgboerderijen die dagbesteding aanbieden aan mensen met autisme. De volgende bevindingen kwamen uit het onderzoek naar voren: beter om kunnen gaan met autisme, betere sociale vaardigheden, samen spelen, ontspanning, meer tot zichzelf kunnen komen, succes ervaringen, vergroten van zelfredzaamheid en zelfstandigheid, tot rust komen, vrije tijd beter kunnen invullen, moeilijke situaties in durven gaan, andere dingen leren kennen in plaats van televisie en internet, naar buiten gaan, zichzelf in relatie met de wereld waarnemen en het op doen van kennis en vaardigheden met de dieren en de natuur.

Dieren worden al vanuit vroeger in gezet om de mens te helpen. Nu worden de dieren ook ingezet in de hulpverlening om mensen met een beperking te helpen. Vele onderzoeken geven aan dat er

positieve effecten behaald worden met deze manier van hulpverlening. Dierenhulpverlening maakt mensen zelfstandiger en het verhoogt de levenskwaliteit. Vanuit deze theorieën is de probleemstelling ontstaan. Deze is hieronder beschreven en uitgewerkt door middel van de probleemstelling, doelstelling, de hoofd en deelvragen.

1.2 Probleemstelling (+ verificatie)

De overheid wil dat mensen met een beperking meer gaan participeren in de samenleving. De overheid streeft er naar om mensen met een beperking zo zelfstandig mogelijk te maken. Het participeren is niet voor iedereen zo gemakkelijk en daardoor lopen cliënten tegen problemen aan, zoals het niet willen accepteren van hulp of het hebben van een klein sociaal netwerk. Om deze problemen op te lossen kan er gebruik gemaakt worden van dierenhulpverlening. Instelling X heeft weinig informatie over het in zetten van dieren in de hulpverlening. Een aantal bewoners heeft wel huisdieren, maar deze worden nog niet effectief ingezet. Er is weleens iets geprobeerd rondom dierenhulpverlening, maar dit heeft niet het gewenste effect gehad. Omdat er in de hulpverlening met dieren veel bereikt kan worden voor mensen met autisme, kan hierdoor de levenskwaliteit en zelfstandigheid van de bewoners verhoogd worden. Door middel van dit onderzoek wordt er gekeken of begeleiders van instelling X open staan voor hulpverlening met dieren en op welke manier dit ingezet kan worden.

Verificatie

Op 7 maart 2016 heeft er een gesprek plaats gevonden met de manager van instelling X. Deze heeft toestemming gegeven om dit probleem te onderzoeken. Er is behoefte aan onderzoek naar of de begeleiders van instelling X interesse hebben om dierenhulpverlening op te starten bij instelling X. Daarbij moet gekeken worden op welke manier kan dit ingezet gaan worden (out of the box). Instelling X is benieuwd naar de nieuwe bevindingen. Zij staan ervoor open om deze manier van werken te gaan gebruiken als dit zinvol wordt bevonden (Sporen, 2016).

1.3 Onderzoeksdoelstelling

De doelstelling is om kennis en inzichten verwerven over de wijze waarop de begeleiding van instelling X optimaal hulpverlening met dieren in kan zetten, bij de bewoners van instelling X, zodat de bewoners zichzelf optimaal kunnen ontwikkelen en zelfstandiger kunnen worden. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden aanbevelingen gedaan aan instelling X om dierenhulpverlening wel of niet in zetten en op welke manier dit vorm gegeven kan worden.

1.4 Hoofdvraag en deelvragen

Wat hebben de begeleiders van instelling X nodig om op een effectieve manier dierenhulpverlening in te zetten bij mensen met autisme die wonen bij instelling X.

Deelvragen:

- Hoe staat de begeleiding van instelling X tegenover hulpverlening met dieren?
- Welke krachten en belemmeringen denken zij tegen te komen bij het inzetten van dieren binnen de hulpverlening bij instelling X?

- Welke ondersteuning denkt de begeleiding van instelling X nodig te hebben om dierhulpverlening in instelling X te realiseren?

1.5 Begripsafbakening

Autisme: Autisme spectrumstoornissen zijn ontwikkelingsstoornissen die gekenmerkt worden door beperkingen in de sociale omgang, de communicatie en de verbeelding (Gezondheidsraad, 2009).

Begeleiders/medewerkers: Alle begeleiders van instelling X. Deze zijn HBO gekwalificeerd en zijn opgeleid om met mensen met een beperking om te gaan. De begeleiding van instelling X is er primair op gericht om bewoners te ondersteunen bij het verbeteren en/of behouden van hun functioneren zodat ze naar tevredenheid en met zo min mogelijk professionele hulp kunnen wonen, werken, leren en leven (Meriadoc, 2016).

Dierenhulpverlening: Het in zetten van begeleidingsprogramma's in een gezondheids- of welzijnsorganisatie met als hulpmiddel een dier (Pets4Care, 2015).

Effectief: Gunstige uitwerking.

Gewenste effect: Responsen die voldoening gevende gevolgen teweegbrengen. Deze zullen dan herhaald worden en steeds sneller en efficiënter uitgevoerd worden (Zimbardo, Weber, Johnson, 2005).

Instelling X: De instelling waar het onderzoek gedaan wordt. Dit is een woonvorm voor mensen met autisme. Instelling X geeft de bewoners de kans om zelfstandig te wonen met intensieve, activerende en ondersteunende 24 uren begeleiding (Meriadoc, 2016).

Participeren: Meedoen aan het maatschappelijk verkeer, in al zijn facetten. De betrokkenheid zoals op de hoogte blijven van het nieuws en actualiteiten (Nationaalkompas, 2014).

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

In dit hoofdstuk worden diverse theorieën besproken die aansluiten op de hoofd- en deelvragen van dit onderzoek. De onderwerpen die besproken worden zijn: autisme, geef me de vijf, de verschillende interventies met dieren, goede hulpmiddelen en/of methodes voor mensen met autisme, de gevonden effecten van dierenhulpverlening en als laatste de visie van instelling X. Er is gekozen voor deze onderwerpen omdat deze het beste aansluiten bij dit onderzoek en vanuit het theoretisch kader kunnen dan koppelingen gemaakt worden naar de verkregen data vanuit de interviews. Dit is terug te vinden in het hoofdstuk resultaten. Aan de hand van deze theorieën worden de interviews opgesteld. Op deze manier ontstaat er een duidelijk antwoord op de hoofd- en deelvragen.

Autisme.

Autisme spectrumstoornissen zijn ontwikkelingsstoornissen die gekenmerkt worden door beperkingen in de sociale omgang, de communicatie en de verbeelding (Gezondheidsraad, 2009). Het autismespectrumstoornis wordt benoemd als spectrum, omdat de stoornis bij elk persoon anders tot uiting komt. Er zijn drie hoofdgroepen waarbij het autisme in gecategoriseerd is, te weten: Klassiek

autisme, Asperger en PDD-NOS. Mensen met autisme hebben een andere informatieverwerking in de hersenen (Nederlandse vereniging voor autisme, z.j.). Autisme is een stoornis die al vanaf de geboorte aanwezig is, deze stoornis is blijvend. Mensen met autisme verwerken prikkels op een andere manier. De prikkels komen binnen via zien, horen, ruiken, voelen en proeven. De Nederlandse vereniging voor autisme benoemt dat dit sterke maar ook zwakke kanten met zich mee brengt (Nederlandse vereniging voor autisme, z.j.). Voorbeelden hiervan zijn dat mensen met autisme oog voor detail hebben, eerlijk zijn en rechte doorzeker zijn. De zwakke kanten betreffen het overzicht houden, sociale contacten onderhouden en het beperkt aantal interesses en activiteiten die ze hebben. Ieder persoon is uniek en dat geldt ook voor mensen met autisme. Mensen met autisme zijn verschillend en hun stoornis kan ook heel erg verschillen van die van een andere persoon met autisme. Sommige mensen met autisme hebben een verstandelijke beperking en sommigen hebben juist een heel hoog Intelligentie Quotiënt (IQ). De begeleidingsbehoefte hangt af van de ernst van het autisme en verstandelijk vermogen. De ene persoon met autisme kan met weinig begeleiding zelfstandig zijn leven leiden, terwijl de andere een aantal keer per dag begeleiding nodig heeft.

Autisme is beschreven in het theoretisch kader om een beeld van de doelgroep te schetsen. Hierboven is een algemeen beeld omschreven over autisme. Dit beeld is van belang voor dit onderzoek, om te kijken hoe de hulpverlening met behulp van dieren afgestemd kan worden op de bewoners. Hieronder wordt daarop aangesloten door middel van een passende methode die vaak gebruikt wordt bij mensen met autisme. Instelling X werkt ook met deze methode.

Geef me de vijf.

Colette de Bruin (2004) heeft de methode geef me de vijf ontwikkeld. Dit is een methode om duidelijkheid en structuur te bieden voor kinderen met autisme. De schrijfster beschrijft het vanuit het kind, maar het is ook toepasbaar voor volwassenen. Mensen met autisme denken anders, dit heeft de schrijfster in drie verschillende categorieën uitgelegd, te weten: centrale coherentie, executieve functies en de theorie of mind. De centrale coherentie wil zeggen dat degene met autisme geen groot geheel kan overzien en alles in lossen onderdelen ziet. De executieve functies werken anders, mensen met autisme hebben moeite met flexibiliteit, plannen en organiseren. Als laatste denken ze anders in de theorie of mind, ze vinden het moeilijk om zich in te leven in de ander. Het aanvoelen van de ander is lastig. De wereld is voor mensen met autisme beter te begrijpen als het duidelijk en gestructureerd is. Vanuit deze gedachten heeft Colette geef me de vijf bedacht. Dit zijn: wat (de handeling), hoe (de manier waarop), waar (duidelijke plekken), wanneer (begin en eind) wie (alleen/samen). Deze methode maakt het duidelijk en overzichtelijk. Het doel hiervan is om iemand met autisme zelfstandiger te maken. In het begin kost het veel tijd om via deze methode training en begeleiding te geven. Op den duur kan deze training en begeleiding echter afgebouwd worden. Deze methode is bedoeld om mensen met autisme zo zelfstandig mogelijk te maken. Het afhankelijk zijn van een hulpmiddel geeft meer veiligheid dan een persoon kan geven. Dit komt omdat een hulpmiddel altijd hetzelfde is, terwijl een persoon verschillend kan reageren in verschillende situaties. Als mensen met autisme het hulpmiddel eigen hebben gemaakt, zouden ze in de toekomst mogelijk zonder

hulpmiddel kunnen functioneren. Toch blijft er altijd begeleiding nodig van mensen, omdat er altijd onverwachte gebeurtenissen kunnen ontstaan.

Geef me de vijf is een duidelijke methode voor mensen met autisme, die zelfstandiger willen worden. Elke activiteit moet afgebakend worden met de vijf: wat, hoe, waar, wanneer en wie. Deze manier van werken met mensen met autisme heeft in de praktijk veel positieve ervaringen opgeleverd. Bij instelling X maken ze hier vaak gebruik van, om een activiteit duidelijk en overzichtelijk te maken. Om een duidelijk beeld te krijgen van waar een nieuwe methode of hulpmiddel aan moet voldoen voor mensen met autisme, staat er hieronder beschreven aan welke randvoorwaarden deze moet voldoen.

Goede hulpmiddelen en of methodes voor mensen met autisme moeten voldoen aan.

1. Individualiteit. Methodes die ontwikkeld worden voor mensen met autisme, hebben als doel om het functioneren van het dagelijks leven te verbeteren (Gezondheidsraad, 2009). Ieder persoon is anders en vraagt dan ook om een verschillende aanpak. Er moet rekening gehouden worden met de ernst van de beperking, het ontwikkelingsniveau, de zelfredzaamheid en de levensfase waarin de persoon zich bevindt. Het is onmogelijk om iemand met autisme in een bepaald hokje te plaatsen met daarbij de juiste behandeling. Dit komt omdat het autisme bij iedereen op een andere manier tot uiting komt. Daarom is het belangrijk per individu te bekijken waar de krachten en beperkingen liggen, en vanuit daar een passende methode te ontwikkelen.

2. Veiligheid en structuur. Het belangrijkste is dat mensen met autisme zich veilig voelen. Dit kan bereikt worden met het bieden van structuur (Gezondheidsraad, 2009). Vandaar uit kan gewerkt worden aan het aanleren van nieuwe vaardigheden, gedragsverandering en de ontwikkeling. Vaak zijn woorden niet duidelijk genoeg voor mensen met autisme en moet er gebruik gemaakt worden van hulpmiddelen. Als de begeleiding zelf achter de (nieuwe) methode of het hulpmiddel staat kan dit aanstekelijk werken, waardoor de cliënten eerder een nieuwe manier van werken leuk en interessant gaan vinden.

3. Omgeving betrekken. Door de omgeving in te zetten kan er meer bereikt worden (Vanspranghe & Vermeulen, 2004). Iemand met autisme kan voorbereid worden op de wereld, maar dat wil niet zeggen dat de wereld voorbereid is op hen. Om iemand met autisme optimaal te begeleiden is het van belang dat iedereen dezelfde aanpak hanteert en daarbij een veilige basis schept voor degene met autisme. De wereld is altijd anders en stelt steeds hogere eisen. Met behulp van de omgeving is het gemakkelijker voor iemand met autisme om zijn of haar doel te behalen.

4. Hulpverlening op meerdere gebieden (Gezondheidsraad, 2009). Mensen met autisme hebben vaak problemen op meerdere leefgebieden, zoals wonen, werken, vrije tijd en het maken en onderhouden van vrienden. Het staat in verbinding met elkaar en kan niet los van elkaar gezien worden. Daarom is het van belang dat er een lijn getrokken wordt op alle levensgebieden. Vaak is wonen en werk gescheiden. Daarom is het belangrijk dat er tussen de begeleiders van wonen en werken gecommuniceerd wordt over de betreffende persoon met autisme en er dezelfde werkwijze wordt gehanteerd. Op deze manier kan iemand met autisme optimaal ontwikkelen op zijn eigen niveau.

5. *Kennis*. Om een nieuwe methodiek of hulpmiddel in te zetten bij iemand met autisme, moet de begeleiding goed op de hoogte zijn van autisme in het algemeen (Bruin, 2004). Ook moet de begeleiding weten van welke vorm van autisme sprake is van de desbetreffende persoon. Begeleiding moet weten hoe iemand in elkaar zit en hoe het autisme tot uiting komt. Op deze manier heeft de nieuwe methodiek of het hulpmiddel de grootste kans van slagen.

6. *Motivatie*. Extrinsieke motivatie komt vanuit een ander (Schriel, 2014). De ander wil dat iemand iets doet en diegene wordt daardoor beloond of gestraft. Mensen die extrinsiek gemotiveerd worden, worden door iemand anders gemotiveerd om iets te doen, zijn minder betrokken, maken meer fouten, hebben meer aansturing nodig, hebben minder plezier bij de activiteit en zijn minder productief. Bij intrinsieke motivatie komt de motivatie uit de persoon zelf. De activiteit wordt met meer plezier beleefd, er is meer concentratie, creativiteit en resultaat. Daarnaast ontstaat er een betere zelfsturing en zelfstandigheid.

Om een methodiek of een hulpmiddel in te zetten bij mensen met autisme, moet er gedacht worden aan verschillende aspecten. Deze aspecten zijn hierboven beschreven en gaan over: individualiteit, veiligheid & structuur, omgeving betrekken, hulpverlening op meerdere gebieden, kennis en motivatie. De doelgroep waarbij dierenhulpverlening mogelijk ingezet gaat worden zijn mensen met autisme. Er moet rekening gehouden worden met de verschillende aspecten om een methode of hulpmiddel in te zetten. Bij dierenhulpverlening zijn er vier verschillende vormen die ingezet kunnen worden. Deze verschillende vormen worden hieronder besproken.

Verschillende interventies met dieren.

Animal Assisted Therapy (AAT) is een vorm om hulpverlening met dieren in te zetten (Beerda & et al., 2014). Dit wordt gedaan bij behandelcentra en bij paardentherapie. Het dier wordt ingezet in het behandelproces om specifieke doelen te kunnen behalen. Deze therapie wordt uitsluitend gegeven door professionals met de juiste kennis op dit gebied. Er zijn verschillende problemen die opgelost of verminderd kunnen worden door dierentherapie (Leemreis & Nijk, 2012). Hierbij valt te denken aan: het verminderen van emotionele problemen, stress, cognitieve problemen, een band creëren met de hulpverlener, sociale vaardigheden of het verminderen van een ontwikkelingsstoornis zoals bij mensen met autisme. Mensen met autisme en dieren denken allebei vanuit zintuiglijke waarnemingen. Herinneringen en ervaringen worden goed opgeslagen en zijn bij beiden detailgericht. De aanwezigheid van een paard kan een positieve invloed op de sociale vaardigheden van mensen met autisme hebben (Thiel, 2012). In de omgang met de paarden wordt het kind uitgenodigd ook in contact te komen met andere kinderen en of mensen. Een populaire vorm van AAT is therapeutische paardrijden. Het gaat om het rijden, het contact en de beweging met het paard. Dit wordt ook wel equithérapie genoemd. Paarden kunnen mensen goed aanvoelen en kunnen helpen mensen tot zichzelf te brengen. De doelen die bereikt worden zijn zowel lichamelijk als psychisch van aard. Het paard is een soort tweede begeleider van de therapie. Deze helpt mensen om te groeien in hun ontwikkeling. Er wordt gewerkt aan motorische, emotionele, cognitieve en sociale ontwikkeling, afhankelijk van wat de cliënt nodig heeft. Het paard prikkelt de zintuigen en roept emoties op. Het

paard kan mensen goed aanvoelen en gedrag terug gegeven aan de cliënt, waardoor de cliënt zichzelf beter leert te begrijpen. De doelgroep die ermee bereikt kan worden is groot. Het is bijvoorbeeld bestemd voor mensen met autisme, hyperactieve kinderen, hechtingsproblematieken, hoogbegaafde kinderen, mensen met depressieve klachten, eetstoornissen of andere verslavingsproblemen.

Animal Assisted Activities (AAA) is een lossere manier om hulp te bieden (Beerda & et al, 2014). Er hoeven geen doelen opgesteld te worden en het hoeft ook niet onderbouwd of geëvalueerd te worden. De activiteiten met dieren worden niet zomaar gedaan. Het is bedoeld om de kwaliteit van het leven te verbeteren. Deze activiteiten worden gedaan door mensen die hier voor opgeleid zijn en door vrijwilligers. De dieren moeten bij deze vorm van hulpverlening aan een aantal criteria voldoen en passen bij de activiteit die wordt georganiseerd. Als een activiteit georganiseerd wordt voor de ontspanning doormiddel van het aaien van dieren, moet er dieren ingezet worden die hier geschikt voor zijn. Deze manier van werken wordt vaak ingezet en is voor verschillende doelgroepen te gebruiken. Bijvoorbeeld: dagbesteding op zorgboerderijen, bezoekteams in ziekenhuizen, diertraining in penitentiaire inrichtingen en coaching sessies. Er wordt gewerkt aan ontspanning, vermindering van depressie, verbetering van het zelfbeeld, beïnvloeden van eetgedrag, leren zorgen voor de ander en voor zichzelf.

Animal Assisted Education (AAE) is een vorm van dierenhulpverlening in het onderwijs (Beerda & et al, 2014). De doelen die behaald moeten worden zijn gericht op educatie. Samen met een leraar, intern begeleider en of een pedagoog wordt gekeken of deze doelen haalbaar zijn en deze doelen worden geëvalueerd. Er zijn niet veel scholen die hier gebruik van maken. Bij deze vorm worden hulphonden ingezet om leerlingen te ondersteunen in de leesvaardigheid. De effecten die behaald worden zijn stressreductie en motivatieverhoging. Onderzoek toont aan dat AAE werkt voor kinderen die moeite hebben met lezen.

Er zijn nu drie vormen besproken van verschillende interventies die ingezet kunnen worden met als hulpmiddel een dier. Deze verschillende vormen kunnen ook in combinatie met elkaar gegeven worden. Bijvoorbeeld op het speciaal onderwijs wordt een hulpleeshond ingezet maar tevens dient deze ook voor therapeutische doeleinden. Het kan zo zijn dat iemand begint met AAT en eindigt in AAA. Dit kan komen doordat doelen niet haalbaar blijken of dat de verslaglegging niet aan bepaalde criteria voldoet, omgekeerd is ook mogelijk. Er zitten een aantal grijze gebieden in, die niet in bepaalde hokjes toe te zetten zijn.

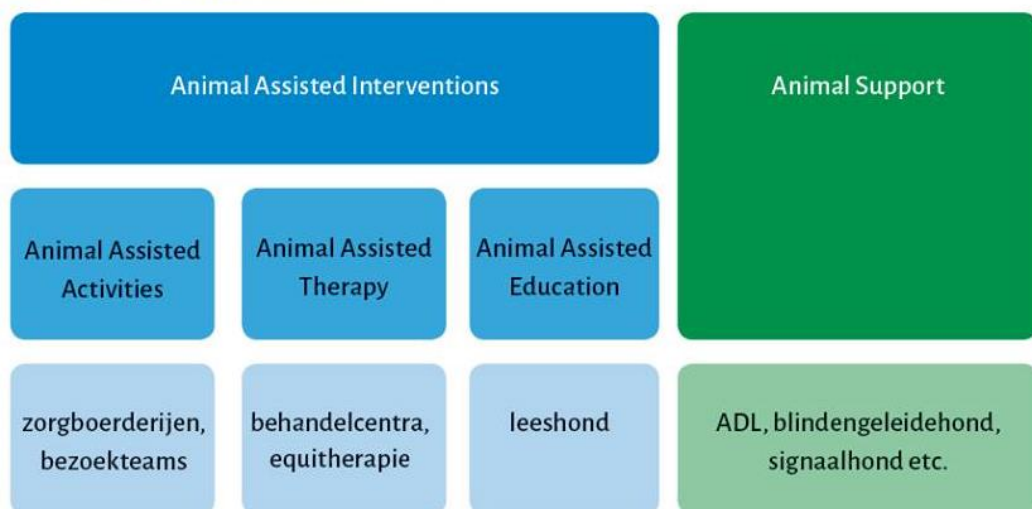
Animal Support. Dit zijn alle vormen die gegeven worden door middel van een hond (Beerda & et al, 2014). De hond ondersteunt degene met een beperking in de dagelijkse activiteiten. Hier zit een overlapping in met AAL. De speciaal opgeleide hond kan ingezet worden voor iemand met autisme als ook voor mensen die blind zijn, een motorische beperking hebben, mensen met posttraumatische stressstoornis of voor kwetsbare mensen. Terwijl de overheid zich steeds meer terug trekt, kunnen deze mensen nog steeds mee doen aan de samenleving (Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds, z.j.). De honden maken het leven van de cliënt mobieler, zelfstandiger en zelfredzamer. Het

Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds doet steeds meer wetenschappelijk onderzoek naar de effecten van hun honden op de verschillende doelgroepen. Zo blijven ze vernieuwen en werken aan hun missie: mensen een betere levenskwaliteit geven.

Dit schema geeft in een afbeelding weer, welke verschillende vormen er zijn.

1.1 / ANIMAL ASSISTED INTERVENTIONS (AAI)

De diversiteit van de inzet van dieren in zorgsituaties wordt samengevoegd onder de term **Animal Assisted Interventions (AAI)** (zie figuur 1).

FIGUUR 1. De inzet van dieren in zorgsituaties wordt samengevoegd onder de term *Animal Assisted Interventions (AAI)*.
Onder *Animal Support* valt de ondersteuning door hulphonden

(Beerda & et al., 2014).

Er zijn verschillende soorten hulpverlening met dieren, die ingezet kunnen worden. De verschillende categorieën zijn: Animal Assisted Activities, Animal Assisted Therapy, Animal Assisted Education & Animal Support. Deze vier manieren van werken hebben allemaal een verschillende werkwijze zoals hierboven beschreven. Om te laten zien dat er met dierenhulpverlening verschillende positieve effecten behaald worden bij mensen met autisme, is hieronder een schema te vinden van de effecten die gevonden zijn door verschillende onderzoekers.

Gevonden effecten van dierenhulpverlening bij mensen met autisme.

Auteur (jaar)	Effecten
Bass (2009)	verbeterde sensorische integratie gerichte aandacht / minder onoplettendheid minder afleidbaar minder flegmatisch gedrag sociale motivatie
Burrows (2008)	meer ontspanning verbeterde levenskwaliteit vermindering van nervositeit vermindering van aantal breakdowns/driftbuien vermindering van kwaadheid
Carenzi (2004)	in aanwezigheid van hond: meer capaciteit voor interactie langere interactie verbeterde vaardigheid om aanwijzingen te volgen
Fossati (2008)	verbetering sociale vaardigheden verbeterde integratie met leeftijdgenoten verbetering aandacht langer blijven zitten
Keino (2009)	verbeterde verbale en non-verbale communicatievaardigheden (incl. oogcontact) verbeterde uitdrukingskracht in emotionele en empathische interactie met ouders
Kršková (2010)	toenemende sociale interactie
Martin (2002)	vrolijker meer speels gedrag energieker initiatief tot conversatie met therapeut minder afleidbaar minder praten over onderwerpen buiten de situatie
Prothmann (2005)	meer (oog)contact met mensen (zochten bevestiging bij begeleider omdat hond onbekend was)
Prothmann (2009)	toename van sociale activiteiten (duur en frequentie) afname van non-sociaal / zelfstimulerend / isolerend gedrag (duur en frequentie)
Redefer (1989)	meer sociale interactie (prosociaal, sociaal gepast gedrag) minder autistisch gedrag, minder isolatie (lange termijn effect)
Sams (2006)	meer taalgebruik meer sociale interactie
Scarborough (2010)	verbetering sociale vaardigheden (interacties met instructeur en paard, meer praten) meer emotionele uitingen (meer glimlachen en lachen) verbetering van de aandacht
Solomon (2010)	verbetering van de communicatie meer emotionele binding met anderen meer deelname aan dagelijks leven
Viau (2010)	toename tolerantie tegenover zintuigelijke prikkels (lawaaï) verminderde Cortisol Awakening Response (aanwijzing voor positief psychologische toestand) afname probleemgedrag minder vaak zelfstimulatie, stereotiep gedrag en driftbuien

Tabel 9: Overzicht alle gevonden effecten

Dit zijn gevonden effecten vanuit een ander afstudeeronderzoek (Lausen & Schubert, 2011).

De onderzoeker heeft gezocht naar negatieve effecten van dierenhulpverlening. Deze zijn moeilijk te vinden. De negatieve effecten die gevonden zijn, komen uit een ander afstudeeronderzoek (Leemreis & Nijk, 2012). Dit zijn: het dier krijgt de verkeerde verzorging, dieren worden niet goed gehanteerd, mensen met autisme kunnen onverwachte bewegingen maken, gezondheidsproblemen worden niet opgemerkt, het is niet verantwoord om mensen met autisme alleen te laten met een dier voor de

veiligheid van beiden, mensen kunnen bang zijn voor een dier, er kunnen allergieën zijn en de dieren kunnen bijten.

Deze effecten laten zien dat er positieve en negatieve effecten bereikt kunnen worden met het in zetten van dieren bij mensen met autisme. Om te kijken of dierenhulpverlening past bij de visie en missie van instelling X, wordt hieronder de visie en missie van instelling X beschreven.

Visie en missie instelling X.

Missie:

Het is de missie van instelling X om mensen met een autisme spectrum stoornis en bijbehorende complexe problematiek een individuele woonplek aan te bieden ingebed in de maatschappij met daarbij op maat gesneden 24 uren agogische begeleiding in combinatie met psychiatrische behandeling en ondersteuning (Meriadoc, 2016). De begeleiding van instelling X is er primair op gericht om bewoners te ondersteunen bij het verbeteren en/of behouden van hun functioneren zodat ze naar tevredenheid en met zo min mogelijk professionele hulp kunnen wonen, werken, leren en leven. De uitdaging is om een balans te vinden tussen het zoveel mogelijk de regie voeren over het eigen leven, het vergroten van zelfstandigheid enerzijds en veiligheid, aangepaste begeleiding anderzijds in een woonsetting die voldoet aan de individuele wensen en zorgvragen van de bewoners. Er wordt gekeken wat een cliënt nodig heeft en begeleiding wordt daarop aangepast.

Hoofdstuk 3: Methodologie

In het hoofdstuk methodologie worden de volgende onderwerpen besproken: onderzoekspopulatie, steekproef, dataverzameling, meetinstrument en de data-analyse. Daarin wordt beschreven waar het onderzoek plaats heeft gevonden en er wordt benoemd welke personen er deelgenomen hebben aan het interview. Daarnaast is er in dit hoofdstuk te vinden op welke manier de data verzameld is, op welke manier de data geanalyseerd is, de betrouwbaarheid, anonimiteit, validiteit en bruikbaarheid van dit onderzoek.

3.1 Onderzoekspopulatie en steekproef

In de onderzoekspopulatie moet aangegeven worden welke populatie deelneemt aan het onderzoek (Verhoeven, 2014). Dit worden ook wel de eenheden genoemd, waarvan uitspraken gebruikt worden in dit onderzoek. Het onderzoek wordt gedaan bij instelling X. Deze instelling is gekozen omdat deze instelling de opdracht heeft gegeven om dit onderzoek te doen en nieuwsgierig is naar een andere manier van hulpverlening. De personen die in dit onderzoek geïnterviewd worden zijn de begeleiders van instelling X. Dit zijn zowel mannen als vrouwen die opgeleid zijn om met mensen met beperkingen om te gaan en daar minstens een HBO diploma voor hebben ontvangen. De leeftijd van deze respondenten ligt tussen de 33 en 55 jaar. De geïnterviewde personen werken al minimaal drie jaar in deze instelling en kennen de doelgroep goed. De meeste respondenten werken er al acht jaar. Hiervoor is gekozen zodat er goed in beeld gebracht kan worden wat de mogelijkheden en beperkingen van de doelgroep zijn. De totale onderzoekspopulatie bestaat uit zeventien medewerkers van instelling X. De taken van de begeleiders zijn divers en verschillende per bewoner. Iedere

bewoner heeft eigen hulpvragen, waarop ingespeeld wordt. De hulpvragen kunnen op verschillende gebieden ontstaan, zoals: wonen, werk/school, vrijetijd en sociale interactie. Er wonen achttien mensen bij instelling X, die door elke begeleider geholpen worden. Elke begeleider heeft twee bewoners aan zich gekoppeld, waar de begeleider extra taken voor doet. Bijvoorbeeld een persoonlijk plan maken, persoonlijke onderwerpen bespreken en afspraken in het ziekenhuis maken.

Steekproef.

Omdat er helaas geen tijd is om de hele populatie te onderzoeken, wordt er een steekproef gedaan. Er is gekozen voor een enkelvoudige aselecte steekproef (Baarda et al., 2013). Dit wil zeggen dat alle eenheden in de populatie even veel kans hebben om aan de steekproef deel te nemen. Er is gekozen voor deze manier van de steekproef, omdat er zo op basis van toeval een selectie van de medewerkers gemaakt kan worden. Op deze manier heeft elke medewerker evenveel kans om uitgekozen te worden voor de interviews. Het selecteren van de medewerkers gaat via de manager van instelling X. Dit is de sleutelinformant van het onderzoek. Deze sleutelinformant beschikt over veel kennis omtrent de organisatie en haar personeel en kan zo verschillende gegevens verschaffen. De manager van instelling X heeft aan de onderzoeker de contactgegevens ter beschikking gesteld van de zeventien begeleiders van instelling X. Op basis van die gegevens wordt er een algemene mail opgesteld met daarin de vraag wie er de mogelijkheid heeft om deel te nemen aan het onderzoek. De eerste tien die hebben gereageerd zijn gekozen voor de interviews. De mail is terug te vinden in de bijlagen.

Waarborgen van de anonimiteit.

De naam van de organisatie mag niet genoemd worden en is meerdere malen terug te lezen in het onderzoek onder de naam instelling X (Zilfhout, 2013). Dit om de instelling en de geïnterviewde personen te beschermen. Om de anonimiteit van de geïnterviewde medewerkers te waarborgen worden er geen namen van deze personen vermeld. Dit is voorafgaand besproken met al de betrokkenen. Tijdens de interviews wordt er gebruik gemaakt van geluidopnames. Hiervoor is gekozen zodat na het interview terug geluisterd kan worden. Op deze manier kan de onderzoeker zijn interviewtechnieken terug luisteren en waar nodig aanpassen en kunnen de interviews uitgetypt worden. Op deze manier valt er geen bruikbare informatie weg en zijn de resultaten betrouwbaar. De geïnterviewde personen hebben hier toestemming voor gegeven. Bij het uitwerken van de interviews worden geen namen genoemd. Deze rechten worden voor het interview nogmaals vermeld door de onderzoeker. Met daarbij dat er altijd een pauze ingezet kan worden, wanneer hier behoefte aan is. Als laatste benoemt de onderzoeker dat de informatie alleen gebruikt wordt voor onderzoeksdoeleinde.

3.2 Dataverzameling.

Het onderzoek is een kwalitatief onderzoek. Dit omdat de behoefte en ervaringen van de medewerkers voor op staan (Boeije, 2012). Allereerst is een vooronderzoek gedaan door de onderzoeker, vanuit daar is de probleemstelling ontstaan. Er wordt van tevoren bepaald welke elementen onderzocht gaan worden. Bij een kwalitatief onderzoek worden geen grote hoeveelheden

onderzocht, maar juist kleine groepen. Zoals beschreven in het boek van Boeije (2012) worden de verklaringen gehaald vanuit de interviews, het theoretisch kader en/of maatschappelijke achtergronden. Het onderzoek is gedaan in de alledaagse omgeving. Er is gebruik gemaakt van een open onderzoeksprocedure met de onderzoeker als instrument en er wordt gewerkt met teksten die uitgebreide en gedetailleerde beschrijvingen bevatten. Dit zijn kenmerken van een kwalitatief onderzoek. De doel en vraagstelling vragen om diepgaande informatie. Om tot deze informatie te komen is er gekozen voor het houden van interviews met open vragen. Door de interviews worden en gegevens verzameld over de kennis, gevoelens en visie van de geïnterviewde personen.

Om te komen tot betrouwbare informatie, moeten er gegevens verzameld worden, dit worden ook wel data genoemd (Boeije, 2012). Data kunnen op veel verschillende manier verkregen worden. In dit onderzoek is er gekozen om data te verzamelen door middel van half gestructureerde interviews. Dit is de beste manier om de belevingen en ervaringen van de geïnterviewde naar voren te laten komen (Migchelbrink, 2012). Er wordt onderzocht wat de medewerkers nodig hebben om dierenhulpverlening in te zetten, hierbij wordt ruimte gegeven aan de medewerkers om hun mening en inzichten over dit onderwerp aan te geven. De onderzoeker stuurt het interview zodat de belangrijke zaken altijd aanbod zullen komen. Omdat het interview afgenomen wordt door de onderzoeker zelf, kan deze doorvragen en om verheldering vragen waar dit nodig is (Boeije, 2012). Om een rode draad in de interviews te krijgen en geen onderwerpen te vergeten is er een topiclijst uitgewerkt. Deze topiclijst bevat de belangrijke onderwerpen vanuit het onderzoek. Deze is terug te vinden in de bijlagen. Voorafgaand is er een proefinterview gehouden met de moeder van de onderzoeker, om te oefenen met de gesprekstechnieken en om te kijken of de vragen helder gesteld worden. Na het beluisteren van het eerste interview zijn er een aantal veranderingen in de topiclijst gekomen. Zoals een andere volgorde van de vragen en het verwijderen van dubbele vragen.

Ethische verantwoording.

In het onderzoek moeten verschillende beslissingen genomen worden in het belang van het onderzoek (Zilfhout, 2011). Het is belangrijk dat hierdoor de belangen van de respondenten niet geschaad worden, maar ook de belangen van de onderzoeker moeten in de gaten gehouden worden. Om dit in de gaten te houden wordt er rekening gehouden met de volgende aspecten. Er is een vertrouwensrelatie met de respondenten, omdat de onderzoeker al een jaar contact heeft met de respondenten. De onderzoeker licht de respondenten goed in, is open en eerlijk over de doeleinden en respecteert de privacy. Er wordt zorgvuldig om gegaan met data. Mochten er resultaten negatief uitvallen voor het onderzoek, dan worden deze benoemd en gebruikt in het onderzoek. Uitkomsten en nieuwe inzichten worden gedeeld met de organisatie, zodat hier gebruik van gemaakt kan worden. De theorie die in dit onderzoek gebruikt is wordt altijd genoemd vanuit de originele bron. Dit onderzoek mag openbaar gemaakt worden en is toegankelijk voor andere mensen. De onderzoeker houdt zich aan deze afspraken en heeft hiermee een ethisch verantwoorde dataverzameling.

De onderzoeker doet dit onderzoek in opdracht van Fontys Hogeschool, en heeft daar de vereiste competenties aangeleerd om een goed interview af te nemen. De onderzoeker heeft een onderzoek

gedaan naar het onderwerp van het onderzoek en is op de hoogte van de verschillende theorieën rondom dit thema. Voordat het onderzoek begint, geeft de onderzoeker nog eens aan wat het doel van het onderzoek is, hoelang het duurt, dat het opgenomen wordt, de respondent anoniem blijft, en dat de respondent ten alle tijden kan stoppen met het interview. Indien gewenst kan de respondent een terugkoppeling van het gesprek ontvangen. Mochten er situaties ontstaan die als niet prettig worden ervaren door de respondent, dan speelt de onderzoeker hierop in. Er wordt dan bijvoorbeeld gestopt over dat onderwerp of een pauze ingezet.

3.3 Meetinstrument

“Meetinstrumenten zijn hulpmiddelen waarmee je de gegevens verzamelt.” (Verhoeven, 2014, p.166).

Het meetinstrument betreft de interviews aan de hand van een topiclijst. In een topiclijst komen de onderwerpen die aan bod moeten komen tijdens het interview (Baarda, et al., 2013). Om de data te verzamelen binnen dit onderzoek, is een topiclijst een goed meetinstrument (Boeije, 2012). Dit wordt vaak gebruikt bij half gestructureerde interviews. De topiclijst zorgt ervoor dat er geen thema's vergeten worden en dat alles aanbod komt in het interview. Tijdens elk interview wordt er gekeken naar de manier waarop de vragen gesteld worden, in welke volgorde deze gesteld worden en aan de hand van het antwoord, wordt er gekeken welke kant er op gegaan wordt. De topiclijst is gemaakt in een logische volgorde en de vragen sluiten op elkaar aan, dit wil niet zeggen dat het persé zo moet lopen. De topiclijst is ontstaan en voortgevloeid uit het theoretisch kader, de hoofdvraag en de deelvragen. Op deze manier komen alle elementen van het onderzoek naar voren en kan er gesproken worden over een betrouwbaar meetinstrument. De vragen die gesteld zijn, zijn vaak open vragen. Op deze manier kan de respondent zijn eigen visie, mening en inzicht geven over het onderwerp. De onderzoeker heeft hier dan geen invloed op. De respondent krijgt van de onderzoeker alle ruimte om zijn eigen belevingen en ervaringen te delen. De onderzoeker heeft een geïnteresseerde en nieuwsgierige houding en vraagt door waar dit nodig is, op deze manier wordt de meeste data verzameld. De topiclijst dient als interviewinstrument en is werkbaar voor de onderzoeker. De data die doormiddel van de half gestructureerde interviews naar voren komt worden geanalyseerd vanuit de theorie. De onderzoeker heeft samen met medestudenten en docenten overlegd om tot een complete topiclijst te komen.

3.4 Data-analyse.

‘Analyseren is de verwerking van onderzoeksgegevens door ze te schiften, samen te vatten en met elkaar in verband te brengen’ (Boeije, 2012). In deze fase van het onderzoek wordt er gekeken welke data gebruikt worden en op welke manier deze verwerkt worden. Door de data te analyseren kan de data met elkaar vergeleken worden en kunnen er vergelijkingen gedaan worden. Door de interviews komen er veel data vrij. De antwoorden op de topics hebben nooit een vaste volgorde en komen in elk interview op een ander moment aanbod. Om de data op de juiste manier te gebruiken moeten deze goed uitgezocht worden. Om dit te doen wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van de drie stappen, aangegeven door Boeije (2012). De eerste stap is het uiteenrafelen van de gegevens en het ordenen van de thema's (open coderen). Daarna worden de thema's uitgewerkt en bekeken welke stukken belangrijk zijn voor het onderzoek (axiaal coderen). Als laatste worden de patronen gezocht en worden de thema's geïntegreerd (selectief coderen).

De interviews worden uitgetypt door de onderzoeker. Dit wordt ook wel transcriberen genoemd (Boeije, 2012). Dit wordt gedaan omdat er met tekst gewerkt kan worden. Dit zorgt ervoor dat de onderzoeker zich kan richten op de tekst en vanuit daar vergelijkingen kan maken. De resultaten hiervan zullen beschreven worden in het hoofdstuk resultaten. De tekst van de transcripties bevatten de vragen van de onderzoeker en de antwoorden van de respondenten. De antwoorden van de respondent worden onderverdeeld in de thema's die belangrijk zijn voor het onderzoek. De thema's van de topiclijst worden hiervoor gebruikt. Er wordt gekeken naar veel voorkomende patronen en naar de bruikbare data voor het onderzoek. Elke respondent krijgt een nummer, zodat er steeds terug gekeken kan worden waar het antwoord vandaan kwam. De eerste respondent krijgt nummer één en wordt in de transcriptie als R1 aangegeven. Voor de overige respondenten geldt hetzelfde alleen het cijfer wordt aangepast. De transcripties worden uitgeprint zodat de onderzoeker belangrijke onderwerpen kan arceren en hierop terug kan pakken tijdens het beschrijven van de resultaten. De onderzoeker heeft met verschillende kleuren de verschillende thema's gearceerd, zodat het voor de onderzoeker duidelijk en overzichtelijk wordt.

Om de antwoorden van de respondenten te ordenen wordt er gebruik gemaakt van een codeboom (Boeije, 2012). De codeboom zorgt ervoor dat de onderzoeker overzicht krijgt en dat de data hanteerbaar worden. Op deze manier weet de onderzoeker welke data er verkregen zijn en kan deze eigen maken. De codeboom van dit onderzoek is te vinden in de bijlagen. Bij het gebruik van de codeboom is er gekozen voor axiaal coderen. In de codeboom worden er verschillende codes (thema's) gebruikt. Bij axiaal coderen worden er hoofdcodes en sub-codes gemaakt. De hoofdcode is het thema en de sub-code is alles wat daaronder valt. Zo komen de belangrijke thema's naar voren en kan de onderzoeker precies zien welke thema's belangrijk zijn. Bij het opsplitsen van de fragmenten wordt er met een +, - of +/- aangegeven of het antwoord positief of negatief bedoeld is. Als alle fragmenten een code hebben, wordt er gecontroleerd of er dubbele labels zijn of dat andere woorden gebruikt zijn voor het zelfde onderdeel, deze worden dan samengevoegd. De onderzoeker heeft veel verschillende codes achteraf bij elkaar kunnen voegen om het een geheel te kunnen maken. Na het axiaal coderen wordt er selectief gecodeerd. Hier wordt er een koppeling gemaakt met de verkregen data uit de interviews en de deelvragen. Hierdoor kan de vraagstelling beantwoord worden.

Betrouwbaarheid

“Betrouwbaarheid heeft betrekking op beïnvloeding van de waarnemingen door toevallige onsystematische fouten. Meestal wordt betrouwbaarheid afgemeten aan de precisie van de methoden van data-verzameling of de meetinstrumenten.” (Boeije, 2012, p.145). Voor de betrouwbaarheid van dit onderzoek is er gekozen voor theorieën die uit wetenschappelijke artikelen of bronnen komen. De interviews zijn afgenomen op de instelling zelf, in een rustige afgezonderde ruimte. Deze keuze is gemaakt omdat de onderzoeker en de respondenten de plek kennen en zich daar vertrouwd voelen. De onderzoeker heeft rekening gehouden met de beschikbaarheid van de respondenten en heeft de tijden hierop aangepast. De respondenten krijgen vanuit de organisatie tijd onder werktijd om het interview te geven, zo hoeven de respondenten hier geen tijd voor vrij te maken in hun vrijetijd. De communicatie is open en eerlijk. De respondenten zijn goed op de hoogte gesteld van het doel, de

duur en anonimiteit. Op deze manier geeft de onderzoeker de meeste ruimte om open en eerlijk terug te zijn in het interview (Boeije, 2012). De betrouwbaarheid van dit onderzoek wordt verhoogd door het transcriberen van de interviews. Op deze manier gaat er geen informatie verloren en kunnen de data gecodeerd worden, zodat er gemakkelijker verbanden gevonden kunnen worden. De topiclijst is met medestudenten en professionals gecontroleerd en aangepast. Om te kijken of het interview en de topiclijst volledig zijn, is er een proefinterview gehouden. Door dit te doen heeft de onderzoeker de kans gehad om te testen of de juiste vragen aanbod zouden komen. Bij elke interview dat gehouden is, is er gekeken of er vragen bij of af moeten. Dit wordt gedaan zodat de verkregen data zo optimaal mogelijk wordt.

Validiteit

Met validiteit wordt de juistheid van de onderzoeksbevindingen bedoeld. Als de validiteit in orde is, zijn het goede weergaven van de praktijk (Baarda et al., 2013).

Interne validiteit

Helaas is er geen tijd geweest om heel de populatie te onderzoeken. Daardoor is de interne validiteit minder betrouwbaar (Boeije, 2012). Er is wel gebruik gemaakt van een aselechte steekproef (Baarda et al., 2013). Op deze manier heeft iedere deelnemer even veel kans gehad om aan het interview deel te nemen. Er is dus geen selectie gemaakt, waardoor de validiteit verbeterd wordt. Deze manier van een steekproeftrekking geeft de meeste kans op de weerspiegeling van de gehele onderzoekspopulatie. De interne validiteit wordt versterkt door de verificatie van de manager van instelling X (Sporen, 2016).

Externe validiteit

Met de externe validiteit wordt bedoeld of het onderzoek ook geldt voor andere situaties die nog niet onderzocht zijn (Boeije, 2012). Bij dit onderzoek is de externe validiteit niet betrouwbaar. Dit onderzoek is specifiek gericht op instelling X. De begeleiders van deze instelling zijn hiervoor geïnterviewd en de onderzoeksvragen zijn specifiek gemaakt voor deze instelling. De antwoorden die uit de interviews komen hebben alleen betrekking op de respondenten. Het zijn hun meningen en inzichten met betrekking tot de bepaalde onderwerpen. Het is maar een kleine groep die onderzocht is. Dit onderzoek kan niet worden vergeleken met andere instellingen, de probleemstelling en het theoretisch kader kunnen wel gebruikt worden voor vergelijkbare onderzoeken. Mochten er andere begeleiders van instelling X geïnterviewd worden, kunnen daar weer nieuwe gedachtes, invloeden en werkwijzen uit ontstaan. Er zouden dan andere resultaten kunnen ontstaan als dit onderzoek nogmaals uitgevoerd zou worden. Instelling X kan dit onderzoek wel gebruiken. Ze zouden de aanbevelingen kunnen gebruiken om mogelijk dierenhulpverlening op te starten.

Hoofdstuk 4: Resultaten

In het hoofdstuk resultaten wordt er antwoord gegeven op de drie verschillende deelvragen van dit onderzoek. Er wordt per deelvraag eerst beschreven wat de mening en visie van de respondenten zijn. Deze data worden gehaald uit de gehouden interviews. Er worden citaten gebruikt die de respondenten letterlijk gebruikt hebben. Daarnaast wordt er een koppeling gemaakt met de theorie uit het theoretisch kader van dit onderzoek.

Deel vraag 1: *Hoe staat de begeleiding van instelling X tegenover hulpverlening met dieren?*

Resultaten respondenten.

Acht van de tien respondenten staan positief tegenover hulpverlening met dieren bij instelling X. Twee respondenten hebben hun twijfels over het inzetten van deze manier van hulpverlening. Alle respondenten geven aan dat er eerst meer informatie zou moeten komen voordat het van start zou kunnen gaan.

Alle respondenten geven aan dat er op dit moment geen dierenhulpverlening plaats vindt op instelling X. Er zijn wel huisdieren aanwezig maar die worden niet ingezet. Zo geeft R9 het volgende aan *‘Vanuit het beleid doen wij niets aan dierenhulpverlening, maar we zien wel dat sommige bewoners bij ons wel dieren hebben. Bijvoorbeeld W. heeft een hond. M heeft cavia’s, M2 heeft cavia’s.’* De respondent geeft hier aan dat er vanuit de begeleiding geen hulpverlening met dieren gegeven wordt. Als de onderzoeker doorvraagt waarom de huisdieren aanwezig zijn op instelling X wordt daarop gereageerd met het volgende: *‘In overleg met onze leidinggevende, worden dieren hier toegestaan. Maar dat is als een cliënt vanuit zijn initiatief vraagt, van mag ik een dier. In plaats van dat wij dat vanuit onze visie aangeven.’*

De acht respondenten die positief zijn over het hulpverlening met dieren geven allemaal aan dat ze positieve en negatieve aspecten zien vanuit hun ervaring. De ervaringen zijn gebaseerd op wat ze zien bij de bewoners die huisdieren hebben. De positieve effecten zijn groter dan de negatieve effecten, waardoor ze er positief tegenover staan. Zo geeft R8 het volgende aan: *‘Zeker deze doelgroep mensen met autisme. Zowel van deze instelling maar ook mensen uit mijn eigen omgeving. Ik weet dat het rust en ontspanning geeft. Om de nabijheid te hebben. Een maatje te hebben. Dat het rust en verbinding geeft.’*

Buitenom deze positieve ervaringen zijn er ook twee respondenten die nog hun twijfels hebben. Deze twee sluiten het niet uit maar zeggen nog geen volmondig ja. R5 geeft aan: *‘Ik ben niet heel dol op dieren. Ik vind het lastig om mijn eigen visie op dieren samen te laten gaan met wat het voor de bewoners kan betekenen.’* Deze respondent heeft zelf geen affiniteit met dieren en vindt het daarom lastig. De andere respondent had zijn twijfels of het goed zou zijn voor het dierenwelzijn. Alle respondenten geven aan dat er op dit moment onvoldoende informatie is om te kunnen starten met dierenhulpverlening. Er moet meer informatie komen over de dieren, draagvlak van het team, de verzorging, de achterliggende gedachten en de taakverdeling. Iedereen geeft aan dat ze verwachten

dat de begeleiding extra taken gaat krijgen, het merendeel ziet dit als een negatief punt. Het volgende wordt aangegeven:

R8: Ze kunnen hun eigen hokje, hun eigen appartement niet eens bijhouden. Daar hebben ze ondersteuning bij nodig. Dan moeten wij al stapjes terug doen van ik ga niet alles overnemen. Laat staan dan die hokken dat wordt gewoon voor ons. En dat zou mijn taak niet hoeven te worden. Dan heeft het zin. Ze moeten er zelf voor kunnen zorgen.

Deze respondent geeft aan dat de meeste cliënten al moeite hebben met hun vaste taken en dat het zorgen voor de dieren een extra belastende taak gaat worden, waar uiteindelijk de begeleiding verantwoordelijk voor wordt. Het mist dan het stukje zorgen voor een ander, dat is te hoog gegrepen. Daarom kiest de meerderheid van de respondenten om dieren niet op het terrein zelf te onderhouden. Dit komt bij de volgende deelvraag uitgebreid aanbod. Een respondent heeft daar een ander mening over, R3: *'Het zou misschien meer van ons vergen maar het kan ook in het behandelplan. Ik zou dat helemaal niet erg vinden maar ik kan me voorstellen dat mensen met allergieën, dat gaat gewoon geheid mis.'* Een ander belangrijk punt wat alle respondenten aangeven is het dierenwelzijn. Het moet goed voor het dier zijn, dat vinden ze nog belangrijker dan wat het oplevert voor de cliënten. R10: *'Het kan voor de bewoners allemaal heel goed zijn maar het dier moet toch ook wel een beetje in de gaten gehouden worden. Een dier kan geen keuze daarin maken. Dat vind ik erg belangrijk.'*

Uit ervaringen worden verschillende positieve en negatieve ervaringen benoemd. Als positieve punt wordt genoemd door alle tien de respondenten dat de cliënten door het omgaan met dieren ontspanning ervaren en dit een positief effect heeft op hun welzijn. De ontspanning ontstaat vaak tijdens het knuffelen en aaien van het dier. Daarnaast kunnen de dieren een troostende werking hebben. R1 geeft daar haar mening over:

R1: Nou ja het positieve is denk ik wel dat ze heel veel om die beestjes geven. En dat ze een bepaald soort aandacht schenken. Ik gebruik het bijvoorbeeld als middel bij M. als die uit haar plaat gaat. Goh welke cavia zou ik pakken, die jou komt troosten. Nou soms helpt dat wel maar soms ook niet. Maar het geeft wel een houvast van iets wat troostend kan zijn.

Een ander positief punt is dat de cliënten hun huisdieren zien als een vriend en dat ze een goede band opbouwen met het dier, dit wordt door negen respondenten benoemd. Mensen met autisme hebben moeite met contact maken met mensen, met een dier is er geen communicatie met woorden en dit maakt deze band eenvoudiger. R6 haalt het volgende aan:

R6: Hij kwam toen veel naar kantoor voor zijn pootjes te laten zalven, daar kon je aan zien dat hij echt alles voor het beestje wilde doen en ja dat het zijn maatje is. Hij heeft hier ook verder niemand, behalve een vriendin. Dus ik denk wel echt dat de hond zijn maatje is. Maar of hij hier ook op de juiste manier mee om gaat ja dat vind ik heel lastig.

Het laatste stuk wat R6 hier aangeeft is dat ze bij die cliënt niet weet of het goed verzorgd wordt omdat de begeleiding daar geen zicht op heeft bij hem, dit bevestigen al de andere respondenten ook.

De verzorging van de dieren is persoonsgebonden. Voor de een is het te hoog gegrepen waardoor het dier te kort komt in de verzorging. Terwijl de ander niet zonder zou kunnen en het dier optimaal verzorgt en hierin soms te ver gaat. Bijvoorbeeld om bij elke verandering van het dier naar de dierenarts te gaan. Er zitten ook cliënten in het midden, waardoor er per cliënt gekeken moet worden wat haalbaar is volgens alle respondenten. Het zorgen voor een dier wordt door zes respondenten gezien als een goede dag invulling voor de cliënt. In sommige gevallen zorgt het er ook voor dat mensen meer in beweging komen en dat is een aandachtspunt bij deze doelgroep geven de respondenten aan. Als laatste geeft de helft van de respondenten aan dat sommige dieren voor geluidsoverlast zorgen en dit vervelend kan zijn voor de andere cliënten en begeleiders.

Verbinding met het theoretisch kader.

De respondenten geven aan dat er niets ingezet wordt omtrent dierenhulpverlening vanuit de organisatie. In de visie is er niets terug te vinden over deze manier van hulpverlening (Meriadoc, 2016). In de visie staat beschreven dat de organisatie per individu kijkt wat nodig is in de begeleiding. Dit geeft de ruimte om een nieuwe methode of hulpmiddel in te zetten bij instelling X. Het grootste deel van de begeleiding vindt hulpverlening met dieren een meerwaarde voor de instelling. Deze positieve houding tegenover de dierenhulpverlening is te verklaren door de verschillende onderwerpen die beschreven staan in het theoretisch kader (Lausen & Schubert, 2011). Bijvoorbeeld de positieve effecten die behaald worden door het inzetten van dierenhulpverlening te weten: het ontspannende effect wat het oplevert voor die cliënten, een hechten band ontwikkelen waardoor er vriendschap ontstaat tussen mens en dier en het troostende effect wat een dier kan hebben op de cliënt. Door de positieve houding van de begeleiders kunnen cliënten geprikkeld worden en deze positieve houding overnemen, waardoor er een grotere kans van slagen is van het inzetten van een nieuwe manier van werken (Gezondheidsraad, 2009).

In het theoretisch kader staan verschillende positieve en negatieve effecten die onderzocht zijn tijdens wetenschappelijke onderzoeken (Lausen & Schubert, 2011). Er zijn overeenkomsten gevonden tussen de verkregen data vanuit de interviews en deze onderzoeken. Zo worden de volgende positieve effecten ook benoemd in de onderzoeken: het verbeteren van de levenskwaliteit van de cliënten, het geeft ontspanning, de kwaadheid kan verminderd worden, meer deelname aan het dagelijks leven en verminderen van isolatie. Een ander positief punt wat benoemd wordt door een aantal respondenten is dat dieren niet kunnen praten en dit gemakkelijker is voor iemand met autisme. Er zijn ook respondenten die dat als een negatief punt zien, omdat ze soms gesproken taal nodig hebben om duidelijkheid te krijgen. Uit de theorie blijkt dat mensen met autisme over beperkte communicatie vaardigheden beschikken (Gezondheidsraad, 2009). De negatieve effecten die overeenkomen zijn: als eerste dat het dier niet de juiste verzorging krijgt (Leemreis & Nijk, 2012). Dit is niet bij elke cliënt zo, maar er zijn ervaringen bekend bij de respondenten dat het niet op de juiste manier gebeurt. Een ander negatief punt uit de theorie is dat de cliënt ziektes over het hoofd ziet. Vanuit de interviews komt naar voren dat sommige cliënten juist te gefocust zijn op het welzijn van het dier, dit is persoonsgebonden en is voor elke cliënt weer anders. Vanuit de theorie wordt beschreven dat de begeleiding goed moet weten hoe elk individu in elkaar zit en op welke manier het autisme tot

uiting komt (Gezondheidsraad, 2009). Als dit helder is kan de begeleiding hierop aansluiten met de hulpverlening en heeft de nieuwe methode de meeste kans van slagen.

Deelvraag 2: *Welke krachten en belemmeringen denken zij tegen te komen bij het inzetten van dieren binnen de hulpverlening bij instelling X?*

Resultaten respondenten.

De respondenten denken dat dierenhulpverlening veel krachten met zich mee brengt, maar ook een aantal belemmeringen. Een grote belemmering die de begeleiding tegen denkt te komen, is dat de cliënten de verzorging van een dier niet aan kunnen of een deel hiervan. Omdat er veel krachten benoemd zijn, is er gekeken naar een passende manier van het in zetten van dieren tijdens de hulpverlening. Uit de interviews is gebleken dat al de tien respondenten AAA het beste vinden aansluiten bij de doelgroep van instelling X. Met name het laten komen van bezoekteams werd gekozen als de best passende interventie.

Tijdens de interviews zijn de verschillende vormen van dierenhulpverlening besproken en is er onderbouwd welke vorm het beste past bij de bewoners van instelling X. Hieruit is gebleken dat alle tien de respondenten hun voorkeur hadden voor AAA. Negen respondenten gaven aan dat deze vorm zouden inzetten met behulp van een bezoektteam, op deze manier hoeven de cliënten niet naar een andere locatie want dit is voor sommige cliënten een te grote stap. Dat wil zeggen dat er geen dieren wonen bij instelling X. Deze bezoekteams komen dan een x aantal uren in de week of maand, zodat de cliënten de lusten maar niet de lasten van de dieren hebben, aldus de begeleiding. R7: *'Dat is heel vrijblijvend en daar wordt weinig verantwoordelijkheid van de mensen gevraagd hier. Ik denk dat dat gewoon heel laagdrempelig is. En dat het meeste aan zou sluiten. Mensen kunnen daar plezier aanbleven.'* De respondenten geven aan ze AAA de beste manier vinden en in vorm van bezoekteams. Er zijn ook uitzonderingen. Zo vindt R1 AAA wel de beste vorm maar dan wel met dieren op eigen terrein. R1: *'Nou ik denk beestjes hierop het terrein. Een stukje dagbesteding. Ja en dagbesteding met schoonmaken en de eieren eruit halen. En een stukje van dat ze altijd iemand hebben om even mee te knuffelen of om naar toe te gaan.'* Deze respondent ziet juist meerwaarde van het houden van dieren op het terrein. Drie andere respondenten geven aan dat er wel ruimte moet zijn voor dieren op instelling X. Deze moeten dan door de cliënten zelf op hun eigen appartement gehouden worden. De randvoorwaarde die daaraan vast zit is dat de cliënten instaat moeten zijn om voor het dier te kunnen zorgen.

De andere vormen van dierenhulpverlening zijn ook besproken daaruit kwam dat de respondenten allemaal de categorie AAE niet toepasbaar vinden bij instelling X omdat er geen hulp nodig is bij het lezen.

De categorie AAT werd door zes respondenten benoemd als mogelijke aanvulling op de hulpverlening. De respondenten gaven aan dat daar eerst meer informatie over moet komen voordat ze daar een duidelijk beeld bij kunnen schetsen, buiten het missen van de informatie zou het wel een optie kunnen zijn. Daarnaast geven ze aan dat het ingezet kan worden bij mensen die interesse

hebben in dieren, omdat het anders niet zou werken. Er wordt meerdere keren benoemd dat doormiddel van AAA gekeken kan worden of AAT interessant kan zijn voor een aantal cliënten. R3: *'Ik zou eerst willen zien via zo'n bezoektteam of het aansluit. Therapie dat ga je ook bewust inzetten. Dat is een langdurig traject, dat is eigenlijk een stuk zwaarder. Na AAA kun je dierentherapie veel gerichter kunnen inzetten.'*

De laatste categorie AS wordt door de meerderheid afgehouden, omdat de hond dan bij die cliënt woont en dit een te grote verantwoordelijkheid is voor de cliënt. Daardoor zullen er waarschijnlijk meer problemen ontstaan dan dat er opgelost worden door een hulphond. Twee respondenten denken hier anders over en denken dat dit ingezet kan worden bij instelling X. Een respondent geeft hierbij aan R2: *'Ik denk dat het wel iets kan toevoegen. Ik zou me daar meer in moeten verdiepen. Als daardoor de mensen meer de straat op gaan en durven, zich veiliger voelen en minder angstig dan is het zeker een toegevoegde waarde.'*

Bij de eerste deelvraag werd beschreven wat de begeleiding nu al ziet aan positieve en negatieve effecten bij de huisdieren die aanwezig zijn. In dit stuk wordt beschreven wat de begeleiding denkt dat de positieve en negatieve effecten zijn bij het bewust in zetten van dieren in de hulpverlening. Er worden veel positieve effecten genoemd die mogelijke kunnen ontstaan. Zo denken al de respondenten dat de levenskwaliteit omhoog zou gaan door het inzetten van dierenhulpverlening. Aangegeven wordt dat ze meer geluk zullen ervaren, meer kunnen ontspannen, op zullen leven en dat ze een goede invulling van de dag kunnen krijgen waardoor het dag en nacht ritme gestimuleerd wordt. Zo geeft R7 aan: *'Ik denk dat het ook een soort invulling van de dag kan zijn. Dat er heel veel plezier en ontspanning aan beleefd wordt.'* Een aanvulling op dit punt is dat alle respondenten aangeven dat verschillende beperkingen verminderd kunnen worden. Je kunt hierbij denken aan: verminderen van eenzaamheid, depressie, verbeteren van lichamelijke effecten en het verminderen van angsten. Eén respondent geeft aan de dieren juist angst kunnen oproepen, waardoor juist het tegenovergesteld effect behaald wordt. Acht respondenten geven aan dat de dieren kunnen zorgen voor nabijheid. Volgens de respondenten hebben mensen met autisme moeite met toelaten van mensen en de aanraking. In deze situatie kunnen de cliënten het dier zo dichtbij laten komen als ze zelf willen en is het soms gemakkelijker om van een dier liefde te ontvangen. Dit benoemt onder andere de volgende respondent:

R5: Want vaak hebben mensen met autisme ook moeite met aanrakingen vooral als hun aangeraakt worden. Maar het is anders als ze zelf aan kunnen raken. Dan bepaal je zelf de druk dus dat vind ik eigenlijk ook een mooi aspect. Want alle mensen hebben dat nodig om te knuffelen en om die genegenheid te voelen. En van dieren kun je dat natuurlijk ook wel echt krijgen.

Bij elk interview werd benoemd dat een gezamenlijk huisdier een huiselijke sfeer geeft, maar dat dit niet opweegt tegen de belemmeringen die ontstaan door een gezamenlijk huisdier. Er wordt benoemd dat het samen zorgen voor een dier lastig kan zijn voor deze doelgroep en dat het waarschijnlijk niet van de grond af komt.

R3: Ik denk dat het lastig wordt. Het vraagt veel planning en organisatie als je met zijn tiene bij wijze van spreken met het hondje een keer in de twee dagen uitlaat. Of F gaat ineens een dagje naar zijn ouders toe. Ik denk niet dat mensen zelf instaat zijn om te zeggen van goh, kan jij hem even uitlaten want ik ben er dan niet. En met allergieën is het lastig.

Als grootste last wordt door iedere respondent beaamd dat de doelgroep mensen met autisme het geheel niet kunnen overzien en daardoor niet in gaten hebben hoeveel werk het is om een dier te verzorgen. Van de andere kant geven een aantal respondenten aan dat het goed zou zijn om te zorgen voor bijvoorbeeld een dier om de zelfredzaamheid te vergroten, maar sommige respondenten denken dat dit niet haalbaar is. Dit geldt zowel voor een gezamenlijk dier als een dier bij een bewoner op het appartement. Er zijn bewoners die het wel aankunnen, dit is persoonsgebonden. De cliënten die het niet aankunnen zouden hierdoor alleen maar extra taken erbij krijgen, waardoor er andere problemen ontstaan. Een voorbeeld hiervan:

R10: Ik ben bang dat dat niet gaat lukken nee want als ik kijk naar andere ervaringen binnen instelling X zie ik met de tuin dat je daar zo ontzettend veel achteraan moet om ze daarin in actie te krijgen. Want het is gewoon al lastig voor hun om het te overzien. En in eerste instantie zeggen ze ja dat doen we wel en op het moment als het daar is oh ja ik moet nog dit en ik moet nog dat en ik ben moe en ik heb hoofdpijn en ik heb geen energie.

Door de helft van de respondenten wordt aangegeven dat dieren voor grote kosten kunnen zorgen en dit financiële problemen kan opleveren. Twee respondenten geven aan dat bewoners onverwachte bewegingen kunnen maken waardoor een dier kan schrikken en dit niet goed is voor het dierenwelzijn. Als laatste punt wordt er benoemd dat dieren niet kunnen praten. De meerderheid vindt dit een positief punt omdat mensen met autisme moeite hebben met de communicatie. De minderheid geeft aan dat dit voor problemen kan zorgen omdat de cliënten soms bevestiging nodig hebben met gesproken taal.

Koppeling met de theorie.

De respondenten vinden de vorm AAA het beste passen bij de doelgroep. Dit is te onderbouwen uit de theorie omdat deze vorm vrijblijvend en laagdrempelig is om kennis te maken met deze manier van hulpverlening (Beerda & et al, 2014). Alle respondenten vinden de meerwaarde van dierenhulpverlening dat er ontspanning ontstaat en dat er aanraking plaats vindt doormiddel van knuffelen. In deze vorm staat ontspanning centraal. Overeenkomende effecten vanuit de interviews en de theorie zijn: verminderen van depressie en het verbeteren van de levenskwaliteit. De meeste respondenten geven aan dat de cliënten de zorg voor de dieren niet aankunnen, omdat ze het niet kunnen overzien. De theorie beschrijft dit ook. Mensen met autisme hebben moeite met plannen, organiseren en het geheel overzien (Bruin, 2004). Bij AAA kan er gebruik gemaakt worden van een bezoektteam. Op deze manier kunnen ze wel omgaan met het dier maar hoeven ze de verzorging niet te doen. Waardoor er weinig verantwoordelijkheid wordt gevraagd van de cliënten.

De vorm AAE wordt door alle respondenten gezien als niet toepasbaar bij de doelgroep. Uit de theorie blijkt ook dat dit vooral ingezet wordt op basisscholen voor kinderen die moeite hebben met lezen (Beerda & et al, 2014).

AAT wordt door de respondent gezien als iets wat goed aan zou kunnen sluiten bij de doelgroep. De theorie vermeldt dat de doelgroep mensen met autisme gebruik kan maken van deze therapie (Leemreis & Nijk, 2012). Een effect dat benoemd wordt vanuit de interviews en vanuit de theorie is het verminderen van angsten.

De laatste vorm AS wordt door de meeste respondenten gezien als een te grote verantwoordelijkheid, een klein aantal denkt wel dat dit ingezet kan worden bij de doelgroep autisme. Uit de theorie blijkt dat het zeker in gezet kan worden bij mensen met autisme, daar is een autisme geleide hond voor (Beerda & et al, 2014). De effecten die overeenkomen zijn: zelfstandiger en zelfredzamer worden.

Er worden verschillende positieve en negatieve effecten benoemd die de respondenten aangeven als mogelijke effecten. Deze effecten kunnen onderbouwd worden vanuit de theorie. De positieve effecten die overeenkomen zijn (Leemreis & Nijk, 2012): levenskwaliteit verhogen, ontspanning, verminderen van eenzaamheid, verminderen van angst (Beerda & et al, 2014), afnemen depressie, positieve invloed op lichamelijke effecten en ervaren van nabijheid. Daarnaast zijn er ook negatieve effecten die overeenkomen dat zijn: op een verkeerde manier de dieren verzorgen en het maken van onverwachte bewegingen van die cliënt (Leemreis & Nijk, 2012).

Deelvraag 3: *Welke ondersteuning denkt de begeleiding van instelling X nodig te hebben om dierhulpverlening in instelling X te realiseren?*

Resultaten respondenten.

Instelling X heeft een aantal regels over het houden van huisdieren, de begeleiding wil deze regels in takt houden. Daarnaast moeten er goede afspraken gemaakt worden over de taakverdeling. Er moet eerst gekeken worden of er interesse is vanuit de cliënten. Vanuit daar kan gekeken worden wat er mogelijk is en op welke manier dit ingezet kan worden.

Alle respondenten geven aan dat er eerst een behoefte peiling gedaan moet worden onder de cliënten. Dit is om te kijken of ze überhaupt interesse hebben om iets met dieren te ondernemen. Drie respondenten hebben geen idee of cliënten interesses hebben in deze manier van hulpverlening. Eén respondent denkt dat er maar één iemand geïnteresseerd zou kunnen zijn in dierenhulpverlening. De overige zes respondenten denken dat meerdere cliënten in aanmerking zouden komen om de meerwaarde van de dieren te ervaren. Iedere respondent vindt het belangrijk dat de motivatie vanuit de cliënt zelf komt, ook wel intrinsieke motivatie genoemd. Dit vinden de respondenten belangrijk omdat ze denken dat het anders niet gaat werken. Zo geeft R7 aan dat: *'Ik denk als je iemand hebt die totaal niet geïnteresseerd is in diertjes, die kun je niet gemotiveerd krijgen om ervoor te gaan zorgen. Bij mensen met autisme draait het toch om de motivatie van dingen'* Twee respondenten geven aan dat cliënten gemotiveerd worden door de begeleiding, maar moeten dan wel zelf beslissen

of ze het aan willen gaan. R4: *'Ik probeer als het mogelijk is een beslissing uit de cliënt plaats te laten vinden. We kunnen wel de mogelijkheden voor spiegelen. Ik denk niet dat ze op de hoogte zijn op welke manieren dieren iets voor hun kunnen betekenen.'*

De regels die nu gelden vindt de begeleiding goed werken en zouden deze ook aan willen houden in de toekomst. De regels zijn: er moet eerst bewezen worden dat cliënten kunnen zorgen voor een dier voordat cliënten een huisdier mogen houden of verzorgen. En de manager beslist of een cliënt een huisdier krijgt. Als aanvulling geven twee respondenten aan dat er eerst proefgedraaid kan worden met bijvoorbeeld een knuffeldier, voordat levende dieren in huis gehaald worden. Een ander punt waar iedereen het mee eens is, is dat er voordat er gestart kan worden met dierenhulpverlening, dat er eerst goede en duidelijke afspraken gemaakt moeten worden. De afspraken gaan over de taakverdeling en doelstelling.

Tijdens alle interviews werd duidelijk dat de visie van instelling X open staat voor nieuwe werkwijzen. Begeleiding wordt aangepast op wat de cliënt nodig heeft, en op welke manier de cliënt dat het prettigste vindt. Daarin laat iedere respondent weten dat dierenhulpverlening een mogelijke optie kan zijn. Dit wordt toegelicht door de volgende respondent R5: *'We kijken naar de individuele behoeften. Van wat hebben ze nodig. Ja het lijkt me voor deze doelgroep wel een goed iets, dieren. Prikkels reduceren, de rust kunnen bieden. Ik denk wel dat het aansluit.'*

De tien respondenten geven aan dat er per individu gekeken moet worden, wat er nodig en wat haalbaar is. Vanuit daar kan gekeken worden hoe het in gezet kan worden. Of het mogelijk is om iets in groepsverband te doen of individueel. De begeleiding geeft aan dat ze de cliënten goed kennen, vanuit daar kunnen ze inschatten wat het beste past. Er wordt benoemd dat de hulpverlening met dieren altijd onder begeleiding plaats moet vinden, dit is voor de veiligheid van cliënt en dier. Vier respondenten zouden de activiteiten met dieren gestructureerd inzetten om de volgende reden R8: *'Ja omdat mensen zo snel overprikkeld en overvraagd en zo snel vol zitten. En als het niet continu in hun systeem voor komt om daar iets in te doen dan zijn ze het kwijt op een gegeven moment.'* Op deze manier kan de begeleiding inspringen als dat nodig is. Twee respondenten geven aan dat ze eerst zouden kijken hoe het loopt en vanuit daar de begeleiding aanpassen. Het inzetten van familie en omgeving wordt door zeven respondenten als positief ervaren. De familie of omgeving kan ondersteuning bieden tijdens het inzetten van dieren. Zo geeft R6 het volgende aan: *'Ja tuurlijk. Stel dat je een hond uit de buurt of die kun je ook vanuit de familieleden mee laten nemen. Er zijn hier best veel cliënten waarvan familie honden heeft.'* De onderzoeker vraagt door over de meerwaarde van het inzetten van familie en omgeving, daarop antwoorden de respondent met het volgende: *'Er zijn vast wel mensen die iets met dieren hebben, dus waarom moet je gelijk mensen die je niet kent. Je kunt het ook dichterbij zoeken. Iemand uit de buurt die zegt nou ik kom zaterdag eens langs met onze Boris.'*

Opvallend is dat iedere respondent aangeeft een utopie te hebben waar dieren aanwezig zijn bij instelling X. Dit zou hun utopie zijn als de cliënten in staat zouden zijn om voor de dieren te zorgen.

R1: Het zou leuk zijn als je hier een aantal dieren hebt. Dat je hier een hond hebt rondlopen die de hond van de instelling is. Dat je bij wijze van ook paarden hebt waar de bewoners voor zouden zorgen. En ja alle dieren, dat je soort kinderboerderij zou hebben. Waar veel mensen uit de buurt ook op af komen, dat de instelling meer onderdeel van de wijk wordt. Dat de mensen juist de stap zetten om hier naar toe te komen. Dat wij ook iets te bieden hebben. En dat je hier een opvang hebt voor dieren. Als de mensen dan met vakantie gaan dat wij deze dan kunnen opvangen. Dat bewoners zich daar dan voor inzetten.

De meerderheid vindt de beste optie om dieren van buiten af te laten komen door middel van bezoekteams. Op deze manier denken de respondenten naast de bovengenoemde punten geen extra ondersteuning nodig te hebben. Een respondent geeft aan dat het een nieuwe manier van hulpverlening kan worden. Dit kan opgenomen worden in het behandelplan waardoor er een leerdoel aangekoppeld kan worden. De respondenten zijn positief en zien de meerwaarde en mogelijkheden van het inzetten van dieren. Zo geeft R3 aan dat: *‘Maar dan denk ik alles wat je kunt doen om hun leven te veraangenamen, moet je doen. En ik denk dat dieren dat heel goed kunnen misschien op sommige stukjes nog beter dan wij kunnen’.*

Koppeling met de theorie.

De respondenten geven aan dat er eerst gekeken moet worden of er behoefte is bij de cliënten. Vanuit de theorie is terug te vinden dat het belangrijk is dat de cliënten intrinsieke motivatie hebben om een nieuwe methode of hulpmiddel in te zetten (Schriel, 2014). Dit werkt het beste omdat de cliënt dan gemotiveerd is vanuit zichzelf. Dit levert meer plezier, concentratie, creativiteit, resultaat, zelfsturing en zelfstandigheid op. De behoefte vanuit de cliënt is ook van belang omdat vanuit de theorie beschreven wordt dat mensen met autisme een beperkte interesse hebben in activiteit (Nederlandse vereniging voor autisme, z.j.). Daarmee wordt bedoeld dat niet alles aansluit en het inzetten daarvan minder effectief zou zijn. Voordat dierenhulpverlening in gezet kan worden willen de respondenten meer informatie over de nieuwe manier van werken, zoals wat het doel is en hoe de taak verdeling is. In de theorie is terug te vinden dat het van belang is dat iedereen op dezelfde manier werkt, zodat er een lijn uitgezet kan worden (Gezondheidsraad, 2009). Zo weet iemand met autisme waar hij of zij aan toe is en dat geeft veiligheid. De respondenten geven aan dat instelling open staat voor nieuwe methodieken en hulpmiddelen. Dit is ook terug te lezen in het missie van instelling X (Meriadoc, 2016). De begeleiding wordt aangepast op de behoefte van de cliënten.

In de interviews komt naar voren dat er gekeken moet worden vanuit de individuele behoeften van de cliënt, om te beslissen hoe de dierenhulpverlening vorm gegeven kan worden. In een aantal onderwerpen van het theoretisch kader wordt dit onderbouwd. Zo geeft de theorie aan dat ieder mens uniek is, zo ook iemand met autisme (Nederlandse vereniging voor autisme, z.j.). De begeleiding is voor iedere cliënt anders (Gezondheidsraad, 2009). Er moet rekening gehouden worden met de ernst van de beperking, ontwikkelingsniveau, zelfredzaamheid en de levensfase waarin de persoon zich bevindt. Er moet dus individueel bekeken worden wat er nodig is en vanuit daar kan een passende methode ontwikkeld worden. De begeleiding moet de cliënten goed kennen om dit in te kunnen

schatten. De respondenten geven aan dat die kennis aanwezig is. Het inzetten van iets nieuws bij mensen met autisme kan het beste gestructureerd gedaan worden (Gezondheidsraad, 2009). Dit omdat het als veilig en vertrouwd ervaren wordt door de cliënten. De wereld is beter te begrijpen als het gestructureerd is (Bruin, 2004). Mensen met autisme denken anders, dit heeft te maken met de: centrale coherentie, executieve functies en theory of mind. Als het overzichtelijk wordt gemaakt dan kan iemand in de toekomst zelfstandiger worden. Een grootdeel de respondenten geven aan hier mee eens te zijn, de overige respondenten zouden het iets losser inzetten om vanuit daar de begeleiding aan te passen waar het nodig is. Een aantal respondenten geven aan dat ze dieren activiteiten altijd onder begeleiding plaats zouden laten vinden, omdat ze dan kunnen ingrijpen als het mis zou gaan, bijvoorbeeld wanneer ze op een gegeven moment niet meer weten wat ze moeten doen. Dit is ook terug te vinden in het theorie. Zo beschrijft de Bruin (2004) dat begeleiding altijd aanwezig moet zijn omdat er altijd onverwachte situaties kunnen ontstaan. De omgeving/familie kan in gezet worden bij het inzetten van een nieuwe methodiek. Vanuit de interviews kwam naar voren dat het handig is gebruik van elkaar te maken bijvoorbeeld door het lenen van een hond van een bekende, zodat de cliënten daarmee kunnen wandelen en knuffelen. Vanuit de theorie wordt er meer gedoeld op samen een en dezelfde aanpak hanteren waardoor er veiligheid wordt geschept en iemand optimaal kan ontwikkelen (Gezondheidsraad, 2009). Dit komt niet overeen met elkaar.

Hoofdstuk 5: Conclusies en aanbevelingen

In het hoofdstuk conclusies en aanbevelingen worden de conclusies beschreven aan de hand van de deelvragen. Dit om de conclusie zo concreet mogelijk te maken. Deze conclusies komen voort uit het vorige hoofdstuk resultaten. Daarna wordt er een antwoord gegeven op de centrale vraagstelling. Vanuit daar worden er aanbevelingen gedaan voor instelling X.

Deelvraag 1: Hoe staat de begeleiding van instelling X tegenover hulpverlening met dieren?

Er wordt aangegeven door alle respondenten dat er op dit moment niets gedaan wordt omtrent dierenhulpverlening bij instelling X. Er zijn wel huisdieren aanwezig, maar deze worden niet bewust ingezet. Het grootste deel van de respondenten staat positief tegenover het inzetten van de dierenhulpverlening. Twee respondenten geven aan dat ze er niet tegen zijn maar dat er twijfels zijn. De twijfels gaan over het dierenwelzijn en affiniteit met het dier. Voordat er gestart kan worden met dierenhulpverlening moet hier eerst meer informatie over de taakverdeling, draagvlak van het team, het doel, de verzorging en over de dieren komen. Door positieve en negatieve ervaringen van de begeleiders, onderbouwen de begeleiders hun keuze waarom ze positief tegen over dierenhulpverlening staan. De positieve effecten zijn groter dan de negatieve effecten waardoor er duidelijk meerwaarde wordt gezien. De positieve ervaringen die benoemd worden zijn: ontspanning, hechte band creëren, troostende werking en aandacht. Er worden ook negatieve ervaringen genoemd zoals de verzorging van het dier. Begeleiding verwacht dat bewoners niet in staat zijn om voor de gehele zorg voor de dieren op te draaien. Daardoor zou de begeleiding extra taken krijgen en dit is niet de bedoeling, omdat de meerwaarde ook zit in het stukje zorgen voor een ander. Dit is persoonsgebonden want sommige cliënten zijn wel instaat om goed voor een dier te zorgen. Andere

cliënten slaan er weer in door, en staan voor elke verandering bij de dierenarts. Een ander belangrijk punt is het dierenwelzijn, dit moet goed zijn anders wil niemand iets inzetten met dierenhulpverlening.

Deelvraag 2: Welke krachten en belemmeringen denken zij tegen te komen bij het inzetten van dieren binnen de hulpverlening bij instelling X?

De grootste belemmering die de begeleiding tegen denkt te komen is dat de cliënten de zorg van de dieren niet kunnen overzien. Deze extra taken van de verzorging kunnen zorgen voor stress en problemen. Dit heeft betrekking op het houden van dieren op eigen terrein. Er worden veel mogelijke positieve effecten genoemd, zoals het verbeteren van de levenskwaliteit en het ontspannen. Omdat de begeleiding de krachten zwaarder vindt wegen is er gekeken wat wel mogelijk is. Daarin wordt een oplossing aangedragen om toch de lusten van de dieren te hebben maar niet de lasten zoals de verzorging. AAA is de vorm die het meeste aanspreekt en dan in de vorm van bezoektteams. Op deze manier hoeven de cliënten niet voor de dieren te zorgen maar kunnen ze er wel plezier van beleven. De overige vormen zijn minder populair bij de respondenten. AAE wordt door iedereen uitgesloten, omdat de cliënten geen hulp nodig hebben bij het lezen. AAT wordt gezien als vorm die in gezet kan worden als er interesses ontstaat tijdens AAA. Hierbij moet er eerst meer informatie komen over deze vorm. Bij de laatste vorm AS is het een te grote verantwoordelijkheid om voor de hond te zorgen. De mogelijke krachten die volgens de begeleiding kunnen ontstaan zijn: geluk, ontspanning, invulling, verminderen van verschillende beperkingen en nabijheid ervaren doormiddel van aanraking. Daarnaast zorgen dieren voor huiselijkheid maar dit vindt de meerderheid niet opwegen tegen de negatieve effecten, zoals: het niet kunnen overzien en dat de verzorging persoonsbonden is. Daarom gaat de voorkeur uit naar AAA met dieren van buitenaf.

Deelvraag 3: Welke ondersteuning denkt de begeleiding van instelling X nodig te hebben om dierhulpverlening in instelling X te realiseren?

Instelling X staat open voor een nieuwe manier van werken, dus ook voor het inzetten van dierenhulpverlening. De begeleiding vindt het belangrijk dat er eerst gekeken wordt naar de behoefte van cliënten. Ze vinden namelijk dat cliënten vanuit de intrinsieke motivatie geprikkeld moeten worden om te starten met hulpverlening met dieren. Dit wordt ook onderbouwd vanuit de theorie. Twee respondenten geven aan dat de mogelijkheden voorgespiegeld kunnen worden. Er wordt aangegeven dat dierenhulpverlening voor sommige cliënten een toegevoegde waarde kan zijn. Voordat dierenhulpverlening ingezet kan worden, is het van belang dat er meer informatie komt voor de begeleiding, zodat er een lijn uitgezet kan worden. De begeleiding is positief over de huidige regels. De regels zijn: de cliënt moet eerst bewijzen dat hij of zij instaat is voor een dier te zorgen. Vanuit daar wordt door de manager beslist of de cliënt een huisdier mag. Een mogelijke aanvulling op de huidige regels is het proefdraaien met een knuffeldier. Vanuit daar kan er beslist worden of de cliënt in staat is om voor een dier te zorgen. Van belang is dat er per individu bekeken wordt welke vorm het beste past bij de cliënt. De meeste respondenten vinden dat het gestructureerd en onder begeleiding ingezet moet worden en dat familie en omgeving betrokken kunnen worden. Vanuit de theorie wordt dit onderbouwd. De meerderheid kiest ervoor om dieren van buiten af te laten komen, waardoor

begeleiding niets nodig denkt te hebben buiten de bovengenoemde punten. Een opvallend punt wat naar voren komt is dat alle respondent in hun utopie wel dieren bij instelling X zouden willen hebben. In werkelijkheid is dit niet te realiseren, omdat de zorg voor dieren een te grote verantwoordelijkheid zou zijn voor de cliënten.

Door middel van de conclusies van de deelvragen kan er een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag van dit onderzoek.

Hoofdvraag: *Wat hebben de begeleiders van instelling X nodig om op een effectieve manier dierhulpverlening in te zetten bij mensen met autisme die wonen bij instelling X.*

De meerderheid van de begeleiders staat positief tegenover de dierhulpverlening en vindt dit een mogelijkheid om in te zetten bij instelling X. De grootste belemmering die besproken is, is dat cliënten niet in staat zijn om voor een dier te zorgen. Dit zou een te grote verantwoordelijkheid voor hen zijn. De extra taken kunnen stress en problemen veroorzaken, waardoor er geen meerwaarde ontstaat. Er worden positieve effecten ervaren en verwacht door het inzetten van dieren in de hulpverlening. Om toch de lusten van de dieren te ondervinden maar niet de lasten, vindt de begeleiding AAA het beste aansluiten bij de doelgroep. Deze vorm is laagdrempelig en is vooral bedoeld voor de ontspanning. Deze vorm wordt ingezet door middel van bezoektteam die langs komen bij instelling X. Zo hebben de cliënten niet de verzorging van de dieren en hoeven ze niet naar een andere locatie. Dat is voor sommige cliënten een te grote stap. Op deze manier kunnen de cliënten in aanraking komen met dieren en vanuit daar kan gekeken worden of AAT geschikt is voor een van die cliënten. De regels die nu gelden voor het houden van dieren worden positief ervaren. Een aanvulling hierop is dat er eerst proefgedraaid wordt. Er zijn meerdere punten die de begeleiding nodig denkt te hebben om dierhulpverlening op een effectieve manier in te kunnen zetten. Dat zijn: behoeftepeiling bij cliënten, draagvlak van het team, per individu onderzoeken wat iemand nodig heeft en hoe dit ingezet kan worden. Naast deze punten moet er ook rekening gehouden worden met de volgende aspecten: de activiteiten moet altijd onder begeleiding plaats vinden in verband met de veiligheid van cliënt en dier. Daarnaast kan er gekeken worden of omgeving of familie iets kunnen betekenen hierin, bijvoorbeeld om langs te komen met een hond zodat cliënten daar mee kunnen knuffelen en wandelen. Omdat de begeleiding de dieren niet in huis wil laten verblijven, is er volgens de begeleiding naast de bovengenoemde punten niets nodig.

Aanbevelingen.

Vanuit de conclusies worden de volgende aanbevelingen geformuleerd om mogelijk dierhulpverlening op een effectieve manier in te zetten bij instelling X. Er wordt tevens een verbinding gemaakt met passende theorieën.

- Allereerst moet er een behoeftepeiling gedaan worden bij de cliënten van instelling X. Hierin moet onderzocht worden of er cliënten zijn die interesse hebben om aan activiteiten met dieren deel te nemen. Dit komt zowel in de interviews als in de theorie naar voren. Als er intrinsieke motivatie is dan heeft een activiteit meer kans van slagen (Schriel, 2014). Cliënten

zijn dan meer gemotiveerd en er worden positievere resultaten behaald dan wanneer iemand extrinsiek gemotiveerd is. De behoeftepeiling kan op verschillende manieren gedaan worden, bijvoorbeeld: door het te bespreken in de bewonersvergadering, het te vermelden in de nieuwsbrief of door met de cliënt in gesprek te gaan. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn om een bezoek team uit te nodigen met een aantal dieren, om te ondervinden of cliënten aangetrokken worden door deze manier van hulpverlening.

- Mochten de cliënten behoefte hebben aan deze manier van hulpverlening, moet er onderzocht worden hoe de rest van het team achter dierenhulpverlening staat. De meerderheid van de begeleiders is al geïnterviewd en staat positief er tegenover. De theorie beschrijft dat een nieuwe manier van werken vaak het beste werkt als begeleiding achter de manier van werken staat (Gezondheidsraad, 2009). Dit kan besproken worden tijdens een vergadering.
- Omdat begeleiding beschikt over te weinig informatie over het inzetten van dierenhulpverlening, moet daar verandering in komen voordat het ingezet kan worden. Er moet een duidelijk beeld komen over de taakverdeling, het doel en de meerwaarde van het inzetten hiervan. Op deze manier wordt er een en dezelfde manier van werken ingezet. Dit zorgt voor veiligheid en structuur voor de cliënten met autisme. Op deze manier kunnen ze zich optimaal ontwikkelen (Gezondheidsraad, 2009) (Bruin, 2004). Deze informatie kan ingewonnen worden bij professionals die al werken met dieren in de hulpverlening. Het team of een gedeelte van het team zou op cursus kunnen gaan om de informatie te kunnen implementeren bij instelling X. Op deze manier kan dierenhulpverlening op een professionele manier ingezet worden. Een andere optie zou kunnen zijn om een professional in te huren die deze taak vervult bij instelling X.
- AAA met behulp van bezoektteams is de vorm die door de respondenten gekozen is als de beste passende vorm bij instelling X. Vanuit deze vorm kan onderzocht worden of dit voldoende is of dat er een andere vorm zoals AAT ingezet kan worden. Het starten met AAA kan met behulp van de organisatie Stichting zorgdier begonnen worden (Stichtingzorgdier, 2016). Deze organisatie laat cliënten die zelf niet voor een dier kunnen zorgen toch genieten van de aanwezigheid van een dier. Er komt dan een vrijwilliger, die professioneel is opgeleid, om dieren in te zetten op therapeutische wijze. Op deze manier hoeven de cliënten niet te zorgen voor het dier, maar kunnen ze wel de positieve effecten ervaren zoals: ontspanning, beweging, communicatie en tijdsindeling.
- Uit de interviews kwam naar voren dat sommige cliënten die op dit moment een huisdier hebben, hier geen goede verzorging en/of aandacht aangeven, of dat de begeleiding hier niet op de hoogte van is. Als aanbeveling wil de onderzoeker dat dit goed onderzocht wordt. Er moet bekeken worden of de cliënt hier hulp bij nodig heeft zodat het dier toch de juiste

verzorging en aandacht krijgt. Als dit niet mogelijk is moet het dier uit de situatie gehaald worden in het kader van het dierenwelzijn.

Hoofdstuk 6: Discussie

De doelstelling van het onderzoek is behaald. Er zijn kennis en inzichten verworven in de wijze waarop de begeleiding van instelling X optimaal hulpverlening met dieren in kan zetten bij de cliënten van instelling X, zodat de bewoners zichzelf optimaal kunnen ontwikkelen en zelfstandiger kunnen worden. De begeleiders die geïnterviewd zijn hebben hun ideeën en mening gegeven over dit onderwerp. Met deze handvatten kan instelling X starten met het inzetten van dieren in de hulpverlening zodat de cliënten optimaal kunnen ontwikkelen. De respondenten hebben antwoord gegeven op de vragen die de onderzoeker gesteld heeft. De onderzoeker heeft aan de hand van een topiclijst de verschillende onderwerpen aanbod laten komen tijdens het interview. De interne validiteit is hoog omdat er gebruik gemaakt is van een aselechte steekproef. Dat wil zeggen dat iedereen even veel kans had om aan het interview mee te doen. Deze manier geeft de beste weerspiegeling van de gehele onderzoekspopulatie weer. Een ander sterk punt is dat er een verificatie plaats heeft gevonden vanuit de praktijk. De externe validiteit is minder groot, omdat het onderzoek specifiek is gericht op instelling X. Dat wil zeggen dat het niet doorgetrokken kan worden naar andere instellingen. Als er andere begeleiders bevroegd zouden worden over dit onderwerp, kunnen hier weer andere meningen en ideeën uit voort vloeien.

Over de resultaten en conclusies is de onderzoeker tevreden. De onderzoeker wilde onderzoeken wat de mogelijkheden volgens de begeleiding zijn omtrent het inzetten van dieren bij instelling X. Het onderzoek heeft een duidelijk beeld gegeven van de meningen en ideeën van de respondenten. Instelling X kan met deze aanbevelingen aan de slag met AAA, om te bekijken of er een meerwaarde ontstaat tijdens het inzetten van dieren. Vanuit hier kan gekeken worden of er nog een andere manier van dierenhulpverlening ingezet kan worden of dat dit voldoende is. Tijdens de presentatie in de praktijk bleek dat instelling X erg enthousiast is over de resultaten en aanbevelingen van dit onderzoek. Er werd aangegeven dat de aanbevelingen dusdanig realistisch zijn dat ze zeker in de praktijk gebruikt kunnen worden.

Er zijn in Nederland nog meer instellingen die werken met dezelfde doelgroep. Het onderzoek zou gedeeltelijk gebruikt kunnen worden bij soortgelijke instellingen. De theorie en de topiclijst zouden gebruikt kunnen worden. Er zou dan wel een intern onderzoek gedaan moeten worden in de instelling zelf om te kunnen onderzoeken of de resultaten en conclusies hetzelfde zullen zijn. Als er meer tijd was geweest had de onderzoeker de gehele populatie kunnen onderzoeken en ook andere soortgelijke instellingen. Dit onderzoek kan er voor zorgen dat het begrip dierenhulpverlening bespreekbaar gemaakt wordt en er verder onderzocht wordt wat mogelijk is. Dit onderzoek is alleen gericht op resultaten die gevonden zijn binnen één instelling. Daardoor zijn deze gegevens op dit moment alleen te generaliseren naar de populatie die binnen deze instelling behandeld wordt. Er is een klein aantal respondenten geïnterviewd door de beperkte tijd waarin dit onderzoek moest plaats vinden.

Terug gekeken naar de probleemanalyse is er te concluderen dat het inzetten van dierenhulpverlening een goede zet is. De overheid wil dat mensen steeds zelfstandiger worden en professionele zorg uitstellen (Nationaal Kompas Volksgezondheid, 2011). Het is de bedoeling dat de cliënt zoveel mogelijk gebruik maakt van mantelzorgers. Dit kan problemen opleveren, omdat cliënten een klein netwerk hebben of geen zorg durven te vragen aan bekende. Om dit probleem te tackelen kunnen dieren ingezet worden (Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds, z.j.). Uit onderzoek komt naar voren dat door het inzetten van dieren minder mantelzorgers nodig zijn. De cliënten ervaren veel positieve effecten door de omgang met dieren. Uit wetenschappelijk onderzoek is gebleken dat dierenhulpverlening er voor zorgt dat cliënten een betere levenskwaliteit ervaren (Beerda & et al, 2014). Er zijn verschillende instellingen die al werken met dieren in de hulpverlening en daar zijn positieve effecten onderzocht. Bij instelling X werken ze hier nog niet mee. De positieve effecten die dierenhulpverlening kan geven, kan dure zorg overbodig maken. Het is goed voor de cliënt, de instelling en de overheid. Instelling X kan de levenskwaliteit van de cliënten mogelijk verhogen als de instelling de aanbevelingen van dit onderzoek in de praktijk brengt.

Literatuurlijst

- Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Peters, V., Velden, T. van de, Goede, M. de (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek: Handleiding voor het opzetten van kwalitatief onderzoek*. Groningen/houten: Noordhoff Uitgevers bv.
- Bass, M., Duschowny, C.A., Llabre, M.M. (2009). The Effect of Therapeutic Horseback Riding on Social Functioning in Children with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, Volume 39, Issue 9, pp 1261-1267.
- Beerda, B., Borg, J. van der, Jong, M. de, Oomkes, C., Ophorst, S., Pompe, V., Ruis, M., & Visser, K. (2014). *Dieren in de zorg*. Ede: Ontwikkelcentrum.
- Bekker, J., Witte, T. (2014). *Jeugdbeleid in transitie, De rol en invloed van sociale professionals op politiek-bestuurlijke beleidsvorming*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Boeije, H. (2012). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Bruin, C. de (2004). *Geef me de 5: praktisch houvast bij de opvoeding en begeleiding van kinderen met autisme*. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.
- Gezondheidsraad 2009. *Autismespectrumstoornissen: een leven lang anders*. Den Haag: Gezondheidsraad, 2009; publicatienr. 2009/09.
- Hassink, J. (2009). *Zorgboerderijen dragen bij aan de empowerment en eigen kracht van de deelnemers*. Wageningen: Plant Research International BV.
- Koninklijk Nederlands Geleidehonden Fonds z.j. Een verbond tussen warmte en wetenschap. Geraadpleegd op 22 februari 2016 via <http://www.geleidehond.nl/media/353909/kngf-verhaal-verbond-warmte-en-wetenschap.pdf>
- Kovacs, G., & Umbgrove, I. (2014). *Psychotherapie in beweging*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.
- Lausen, F. Schubert, S. (2011). *Effectieve vormgeving van Animal Assisted Interventions voor jongeren met autisme: Onderzoek naar de cruciale factoren in de inzet van landbouwhuisdieren in de zorg*. Geraadpleegd van <https://www.hbo-kennisbank.nl/record/oai:www.samhao.nl:VBS:2:123205>
- Leemreis, S., Nijk, H. (2012). *Empowerment van kinderen met ASS op de zorgboerderij: Inventarisatie van de werkwijzen en hulpmiddelen die gebruikt worden door zorgboerderijen die dier gerelateerde activiteiten voor kinderen met autisme Spectrum Stoornissen*. Geraadpleegd van <https://www.hbo-kennisbank.nl/record/oai:www.samhao.nl:VBS:2:123119>
- Meriadoc (2016). *Protocollen: Algemene huisregels*. Geldrop: Meriadoc.
- Meriadoc (2016). *Missie, Visie & Werkwijze*. Geldrop: Meriadoc.

Meriadoc (2016). *Wat is Meriadoc*. Geraadpleegd op 31 maart 2016 via

<http://www.ggze.nl/meriadoc/praktische-informatie/wat-is-meriadoc>

Migchelbrink, F. (2012) *Projectmatig werken en onderzoek: Een handleiding voor professionals in onderwijs, zorg, welzijn en wonen*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Nationaal Kompas Volksgezondheid (2014). *Participatie heden verleden toekomst: Wat is participatie*.

Geraadpleegd op 31 maart 2016 via <http://www.nationaalkompas.nl/participatie/wat-is-participatie/>

Nationaal Kompas Volksgezondheid (2011). *Wat is het wettelijk kader en het beleidskader van preventie?*

Geraadpleegd op 18 februari 2016 via <http://www.nationaalkompas.nl/preventie/wat-is-het-wettelijk-kader-en-het-beleid-van-preventie-nieuw/>

Nederlandse vereniging voor autisme z.j. *Wat is autisme: Autismen in het kort*. Geraadpleegd op 26

maart 2016 via [http://www.autisme.nl/autisme-onderzoek/wat-is-autisme-\(spectrum-stoornis\)/.aspx](http://www.autisme.nl/autisme-onderzoek/wat-is-autisme-(spectrum-stoornis)/.aspx)

Pets4Care (2015). *Wat biedt Pets4Care: Pets4Care biedt cursussen en workshops aan op het gebied van diertherapeutische toepassingen*. Geraadpleegd op 31 maart 2016 via <http://www.pets4care.nl/>

Schriel, P. (2014). *Verschil intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie*. Geraadpleegd op 13 mei

2016 via <http://patrickschriel.nl/2014/05/08/verschil-intrinsieke-motivatie-en-extrinsieke-motivatie/>

Stichting zorgdier (2016). *Onderzoek: Wetenschappelijk onderzoek: basis voor kwaliteit en veiligheid*.

Geraadpleegd op 3 maart 2016 via <http://www.zorgdier.nl/informatie-voor-professionals/onderzoek>

Sporen, B. (2016). *Verificatie van het probleem*. Gesprek 6 maart 2016. Geldrop: Meriadoc.

Thiel, U. (2012). *Equithérapie SHP: Ontwikkelen, bevorderen, ondersteunen en genezen met de hulp van het paard*. Lochem: Knijnenburg Producties BV

Vanspranghe, E. & Vermeulen, P. (2004). *Psychologische begeleiding van mensen met autisme*.

TOKK, Jrg. 29, nr. 2, p. 62-73

Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek: Praktijkboek voor methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Amsterdam: Boom Lemma uitgevers

Vreugdenhil, M. (2012). *Nederland participatieland? De ambitie van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en de praktijk in buurten, mantelzorgrelaties en kerken*. Amsterdam: Institute for Social Science Research (AISSR)

Zijden, A. van der. (2015). *Betrouwbare publieke gezondheid: een nieuwe manier van denken*.

Spectrum: 93(4), 125-126.

Zilfhout, P. (2011). *Kwalitatief onderzoek: Onderzoeksethiek*. Geraadpleegd op 18 maart 2016 via

<http://fontys.mediamission.nl/Mediasite/Play/850adbe0e2794d87bf4802695630967c1d?catalog=93cd690c-7844-40a9-892a-3237cc26550d>

Zilfhout, P. (2013). *Onderzoeksethiek: College 8*. Geraadpleegd op 13 april 2016 via <http://fontys.mediamission.nl/Mediasite/Play/2a6294e87b6d470ba293ce78f6966bef1d?catalog=93cd690c-7844-40a9-892a-3237cc26550d>

Zimbardo, P.G., Weber A.L., Johnson, R.L. (2005). *Psychologie: Een inleiding*. Amsterdam: Pearson Education

Bijlagen

Mail naar respondenten.

Hallo Allemaal!

Ongeveer drie maanden geleden heb ik mijn laatste stagedag gehad, en nu is het weer tijd om terug te komen. Zoals jullie weten ben ik bezig met afstuderen. Het onderwerp is dierenhulpverlening bij mensen met autisme geworden.

Als hoofdvraag en deelvragen heb ik:

Wat hebben de begeleiders van instelling X nodig om op een effectieve manier dierenhulpverlening in te zetten bij mensen met autisme die wonen bij instelling X.

Deelvragen:

- Hoe staat de begeleiding van instelling X tegenover hulpverlening met dieren?
- Welke krachten en belemmeringen denken zij tegen te komen bij het inzetten van dieren binnen de hulpverlening bij instelling X?
- Welke ondersteuning denkt de begeleiding van instelling X nodig te hebben om dierenhulpverlening in instelling X te realiseren?

Voor mijn onderzoek heb ik jullie hulp nodig! Ik moet 10 begeleiders van instelling X interviewen. Het interview duurt ongeveer 1 uur tot 1,5 uur. Als je het fijn vindt kan ik de vragen van te voren sturen, zodat je een idee krijgt over wat ik ga vragen. Het onderzoek wordt helemaal geanonimiseerd, geen naam van de instelling en ook geen namen van de medewerkers. Wel moet ik het interview opnemen omdat ik het hele interview moet uit typen om het daarna te kunnen analyseren. Ik hoop dat jullie tijd hebben om mij hierbij te helpen. Ik ben vanaf dinsdag 5 april beschikbaar om te komen interviewen, ik pas de tijden aan op jullie mogelijkheden. Mocht je mee willen doen, stuur een mailtje met daarbij de datum en tijd.

Alvast bedankt!

Groetjes en tot snel

Mandy van de Laar

Topic lijst.*Half gestructureerd interview*

Deelnemers: Begeleiders die minimaal vijf jaar werkzaam zijn bij instelling X.

Hoofdvraag: Wat hebben de begeleiders van instelling X nodig om op een effectieve manier dierhulpverlening in te zetten bij mensen met autisme die wonen bij instelling X.

Intro:

- Het doel van het interview benoemen.
- Op welke manier de onderzoeker het aan wil pakken.
- De tijdsduur en aangeven dat er ten alle tijden een pauze ingezet kan worden, of zelfs gestopt kan worden. Respondent kan na het interview altijd beslissen om zich terug te trekken uit het onderzoek.
- Anonimiteit. Instelling en naam worden nergens vermeld.
- Aangeven dat het wordt opgenomen en hier toestemming voor vragen.

De vragen:*Algemeen:*

- Welke opleiding heeft u gedaan?
- Hoelang werkt u al bij instelling X?
- Wat is u leeftijd.
- Bent u tevreden over de werkwijze bij instelling X? Waarom?
- Staat u open voor het hulpverleners met dieren? Waarom?

Ervaringen:

- Wat doet instelling X aan dierenhulpverlening?
- Er zijn een aantal bewoners die huisdieren hebben, is dit met een reden?
- Merkt u bij deze bewoners dat het positieve invloed op hen heeft? Welke?
- Merkt u dat er negatieve effecten ontstaan door het houden van dieren? Welke?
- Heeft u ooit zelf iets ondernomen in het kader van dierenhulpverlening?

Wat was dit dan? Werkte dit? Zou dit (op een andere manier) vaker ingezet kunnen worden? Wat waren de positieve effecten en wat waren de negatieve effecten?

- Heeft u ervaringen met dierenhulpverlening op vorige werkplaatsen?
- Heeft u ooit iets gehoord of gelezen van collega's uit het werkveld over dierenhulpverlening? Was dit positief of negatief?
- Heeft u genoeg kennis over dierenhulpverlening in combinatie met mensen met autisme?

Verschillende vormen van dierenhulpverlening.

- Heeft u ooit van de verschillende interventies gehoord, die ingezet kunnen worden in de dierenhulpverlening? Zo niet, korte uitleg over de 4 verschillende categorieën.
- Wat vindt u van AAA?
- Zou dit iets zijn voor de bewoners van instelling X? waarom wel/niet.
- Wat vindt u van AAT?
- Zou dit iets zijn voor de bewoners van instelling X? waarom wel/niet.
- Wat vindt u van AAE?
- Zou dit iets zijn voor de bewoners van instelling X? waarom wel/niet.
- Wat vindt u van AS?
- Zou dit iets zijn voor de bewoners van instelling X? waarom wel/niet?
- Welke van deze vormen van dierenhulpverlening spreek u het meest aan, met als uitgangspunt de bewoners van instelling X?

Effecten:

- Wat zijn de positieve kanten van dierenhulpverlening, denkt u? Leg uit.
- Wat zijn de negatieve kanten van dierenhulpverlening, denkt u? Leg uit.
- Zou de zelfredzaamheid van de bewoners kunnen verhogen met het inzetten van dieren? Leg uit.
- Kunnen de bewoners de dieren goed verzorgen en om gaan met de dieren?

Interesses:

- Denkt u dat er bewoners zijn die interesse hebben in dierenhulpverlening?
- Als u kijkt naar u eigen bewoner(s) hebben deze interesse in het hulpverleners met dieren? Welke manier zou daarbij het beste aansluiten?
- Zouden sommige bewoners hier profijt van kunnen hebben? Op welke manier?

- De bewoners die moeite hebben om de deur uit te gaan, zouden deze geholpen kunnen worden door dieren? Op welke manier?

Regels:

- Zijn er regels omtrent het houden van dieren en bent u hier van op de hoogte?
- Past dierenhulpverlening in de visie van instelling X.
- Moet dierenhulpverlening onder begeleiding plaats vinden?
- Wat zijn volgens jou de randvoorwaarde van een goede werkwijze met dieren.

Mogelijkheden:

- Op welke manier zou u de dieren inzetten? → Individueel/groepsverband? Met of zonder professional? Gestructureerd of ongestructureerd? Inzetten van de omgeving/familie?
- Wordt dit gedaan vanuit instelling X of moet dit georganiseerd worden vanuit andere organisaties. (Vrije tijd of op het werk)
- Welke hulpmiddelen zijn hier voor nodig?
- Welke dieren lijkt u het meest geschikt voor de doelgroep?
- Zonder na te denken of het realistisch of mogelijk is, wat zou u willen organiseren/op starten bij instelling X rondom het team dierenhulpverlening?

Slot vraag:

- Denk je dat dierenhulpverlening een meerwaarde kan zijn voor instelling X? Waarom wel/niet

Codeboom

Deelvraag	Hoofdcodes	Sub-code	Positief/negatief
1	Ervaring	Troostende werking(R1,6,7,10) Lichaamsbeweging (R1,2,5) Verzorging persoonsgebonden (R1/10) Vriendschap (R1,3,4,5,6,7,8,9,10) Motivatatie dagbesteding (R1,2,3,5,6,7,8) Geluidsoverlast (R2,7,8,9,10) Dag invulling (R5,6,7,8,9,10) Geluk(R9) Ontspannen (R1/10)	+ =4 + =3 +/- =10 + =9 + =7 - =5 + =6 + =1 + =10
1	Begeleiders	Positief (R1,2,3,6,7,8,9,10) Twijfel (R4,5) Te weinig kennis (R1/10) Draagvlak (R2,3,5) Begeleiding extra taken (R1,2,3,4,5,6,8,9,10) Dierenwelzijn op 1(R1/10)	+ =8 +/- =2 - =10 +/- = 3 - =8 R3: + + =10
2	Mogelijke effecten	Verminderen beperkingen (R1/10) Zorgen voor (R2,3,4,5,6,8,9,10) Nabijheid (R1,2,3,5,6,8,9,10) Kosten (R1,2,3,9,10) Niet kunnen praten (R1,3,6,9,10) Niet overzien(R1/10) Allergie (R2,3,5,6) Levenskwaliteit verbeteren (R1/10) Onverwachte bewegingen (R2,9) Huiselijkheid (R1/10)	+ =10 R5: - =1 + =6 R4,6: - =2 + =8 - =5 - =2 R3,9,10: + =4 - =10 - =4 + =10 - =2 + =10
2	Verschillende vormen	AAT AAA (R1/10) AAE (R1/10) AS (R2,7) Dieren wonen instelling X	R3,5,4,6,7,10: +/- + =10 - =10 + =2

		(R1,5,6,8) Dieren van buiten af (R2,3,4,5,6,7,9,10)	+ =1 R5,6,8: +/- + =8
3	Regels	Bewijzen dat je er voor kunt zorgen (R1/10) Overleg met manager (R1,2,4,5,7,9,10) Planetree (R1,2,4,5,6,7,8,9,10) Afspraken (R1/10) Proefdraaien (R2,3)	+ =10 + =7 + =10 +/- =10 + =2
3	Interesse	Behoeft peiling (R1/10) Geen idee (R1,8,9) 1 bewoner. (R4) Meerdere bewoners (R3,5,7,6,8,10) Interne motivatie (R1/10) Introduceren (R3,10)	+ =10 +/- =3 + =1 + =6 + =10 + =2
3	Mogelijkheden	Gestructureerd (R1,5,6,8,9,10) Omgeving/familie (R1,2,5,6,7,8,9,10) Utopie met dieren (R1,2,3,4,5,6,8,9,10) Onder begeleiding (R1/10) Leerdoel (R3) Individueel bekijken. (R1/10) Nieuwe manier van hulpverlening (R3)	+ =4 R6,9: +/- =2 - =2 R2,5,6,7,9: + =7 + =9 + =10 + =1 + =10 + =1